گفتوگۆکان دەربارەی
مافی چارەی خۆنووسین

ڤلادیمیر لینین

وەرگێڕانی: شێروان ئیبراهیم ڕەشید

Commune Centre

گفتوگۆکان دەربارەی مافی چارەی خۆنووسین

نوسيني: ڤلاديمير ئيليچ لينين
وەرگێڕانی: شێروان ئیبراهیم ڕەشید

لە ڕۆژنـامەی هیرالـد (ڤۆربـۆت – ژمـارەی دووەم لە مـانگی ئەپریلـی 1916) کە ڕۆژنامەیەکی مارکسییە و سەر بە باڵی چەپی ناسراو بە زیمەرڤاڵدە (Zimmerwald) ژمارەیەک تێز بڵاوکرانەوە، کە بەشێکیان لەلایەن دەستەی نوسەرانی گۆڤاری سـەرەکی و زمانحاڵی ئێمە کە ئەویش گۆڤاری سۆسیال دیموکراتە داڕێژرابوون بۆ پشتگیری لە مـافی چـارەی خۆنووسـین و، بەشـەکەی تـری لەلایەن دەسـتەی نوسـەرانی گۆڤـاری – گازێتـا ڕۆبـۆتنێزا – ی زمانحـاڵی پـارتی سۆسـیال دیمـوکراتی پۆڵەنـدی ئۆپۆزیسـیۆنەوە داڕێژرابوون بۆ دژایەتی مافی چارەی خۆنووسین، سەرووی ئەم نوسینە خوێنەر دەقی تێزەکانی سـەرەتا و وەرگێڕانـی تێزەکـانی دواتـر بەدی دەکـات(1). لەڕووی کردارییەوە یەکەم جـارە ئـەم پرسـە بـەم بەرفـراوانیە و لـە ئاسـتی نێونەتەوەیـدا بوروژێنرێـت: تەنهـا لەبـارەی پۆڵەنـداوە نەبێـت لە گفتوگۆیەکدا کە بیسـت سـاڵ پـێش ئێسـتا ڕوویـدا لەسـەر پەڕەکـانی گۆڤـارێکی مارکسـی ئەڵمـانی بەنـاوی نیوزایت Neue Zeit لەنێوان سـاڵانی 1895-1896 واتە پـێش کـۆنگرەی ئەنتەرناسـیۆنالی سۆسیالیسـتەکان، کە لە سـاڵی 1896 لە لەندەن بەسترا. ئەم گفتوگۆیە لەنێوان هەریەکە لە ڕۆزا لوکسمبۆرگ و کارل کاوتسـکی و "جوداخـوازە" پۆڵەنـدییەکان (پاڵەوانـانی سـەربەخۆیی پۆڵەنـدا یـان پـارتی سۆسیالیسـتی پۆڵەنـدي) ڕوویـدا، ئەوان سـێ دیـدگای جیاوازیـان خسـتە ڕوو(2). لەوکـاتەوە، ئەوەی ئاگـادار بـین، پرسـی مـافی چـارەی خۆنووسـین تەنهـا لە نێـوان هۆڵەندییەکان و پۆڵەندییەکان بە زەقی گفتوگۆی لەسەر کراوە. هیواخـوازیین ڕۆژنـامەی هیراڵد سەرکەوتوو بێت لە بەردەوامیدان بە وروژاندنی گفتوگۆکـان لەسـەر ئەم پرسـە، کە هەنووکە پرسێکی گەرم وگوڕە لەنێوان بەریتانییەکان، ئەمریکییەکان، فەرەنسییەکان، ئەڵمانییەکان، و ئیتاڵییەکاندا. چونکە لەلایەکەوە سۆسیالیزمی فەرمـی لەلایەن هەریەک لە

لایەنگرە ئاشکراکانی "حکومەتەکەیان" نموونەی شوێنکەوتووانی پلیخانۆڤ و داڤید و هاوکارانیان نوێنەرایەتی دەکرێن و لەلایەکی تریشەوە بەرگریکارانی پشت پەردەی هەلپەرستی نموونەی شوێنکەوتوانی کاوتسکی (لەوانە ئەکسیلرۆد، مارتۆڤ، چخێدیز و ئەوانی تر)، ئەمانە چەندین درۆیان بڵاوکردەوە لەسەر ئەم پرسە بە ڕادەیەک پێویستی بە هەوڵی درێژخایەنە تاوەکو لەلایەک بانگەشەکارانی کپ بکرێن و ڕێگە لە کێشە و ناکۆکی بگیرێت، لە لایەکی تر بەدەم داوای کرێکارانەوە بچین بە پێدانی "وەڵامی ڕاستەوخۆ" لەسەر ئەم "پرسە نەفرەتییە". پێویستە خوێنەرانمان ئاگادار بکەینەوە لە مشتومڕی نێوان ئاراستە جیاوازەکانی سۆسیالیزم لە دەرەوەی وڵات.

ئەم پرسە بە لای ئێمەی سۆسیال دیموکراتی ڕوسیاوە بایەخی تایبەتی هەیە، ئەم گفتوگۆیەی ئێستا درێژکراوەی ئەو گفتوگۆیەیە کە لە نێوان ساڵانی 1903 و 1913 دا ڕوویدا. لە ساتەوەختی جەنگدا ئەم پرسە ئەندامانی پارتەکەمانی تووشی ڕاڕایی کردبوو، زیاتریش پەرەی سەند بەهۆی فێڵی چەند سەرکردەیەکی دیاری پارتی جۆرزدیۆڤ یان پارتی کرێکارانی شۆڤێنیستەوە لەوانە مارتۆڤ و چخێدیز، کە هەوڵیان دەدا لە جەوهەری کێشەکە دوور بکەونەوە، بۆیە پێویستە لانی کەم دەرەنجامە سەرەتاییەکانی ئەو گفتوگۆیە بخرێتە ڕوو کە لە بازنەیەکی نێونەتەوەیدا دەستی پێکرد.
لە تێزەکاندا ئەوە بەدی دەکرێت کە هاوڕێ پۆڵەندییەکانمان وەڵامی ڕاستەوخۆی هەندێک لە ئەرگۆمێنتەکانمان دەدەنەوە، لەوانە دەربارەی مارکسیزم و پرۆدۆندیزم. بەڵام لە زۆربەی حاڵەتەکاندا وەڵامی ناڕاستەخۆمان دەدەنەوە، بە بەراوردکردنی ئەرگۆمێنتەکانیان بە ئەرگۆمێنتەکانی ئێمە. با ئێستە هەوڵ بدەین وەڵامە ڕاستەوخۆ و ناڕاستەخۆکانیان تاقی بکەینەوە.

1ـ سۆسیالیزم و مافی چارەی خۆنووسینی نەتەوەکان

پێشتر دووپاتمان کردەوە کە جێبەجێ نەکردنی مافی چارەی خۆنووسین لە سایەی سۆسیالیزمدا خیانەتە لە سۆسیالیزم، لە بەرامبەردا وەڵام دراینەوە بەوەی "مافی چارەی خۆنووسین ناکرێت بەسەر کۆمەڵگەیەکی سۆسیالیستیدا جێبەجێ بکرێت"، جیاوازییەکە لێرەدا ڕیشەییە کەواتە ڕیشەی جیاوازییەکە لە کوێدایە؟

نەیارەکانمان بەهانە دەگرن و دەڵێن "ئێمە دەزانین سۆسیالیزم هەموو جۆرەکانی چەوساندنەوەی نەتەوەیی لەناو دەبات بە سڕینەوەی ئەو ئامانجە چینایەتییانەی کەپاڵنەری ئەم چەوساندنەوەیەن" ئەم ئەرگۆمێنتە دەربارەی پێویستییە ئابوورییە سەرەتاییەکانە بۆ لەناوبردنی چەوساندنەوەی نەتەوەیی، ئەمەش لای هەمووان ڕوونە و جێی مشتومڕ نییە تاوەکو کاریگەر بێت لە گفتوگۆیەکدا سەبارەت بە فۆرمێک لە چەوساندنەوەی سیاسی، مەبەستم ئەوەیە نەتەوەیەک بە ناچارکردن و زۆرەملێ نەتەوەیەکی تر لەناو سنوری خۆیدا بهێڵێتەوە؟ ئەمە هیچ نییە جگە لەهەوڵێک بۆ خۆدزینەوە لە پرسە سیاسییەکان! ئەرگۆمێنتەکانی داهاتوو دروستی بۆچونەکەمان دەسەلمێنن، هاوڕێ پۆڵەندییەکان دەڵێن: "هیچ بەهانەیەک نییە بۆ باوەڕهێنان بەوەی نەتەوە لە کۆمەڵگەیەکی سۆسیالیستیدا وەک یەکەیەکی سیاسی و ئابووری دەمێنێتەوە. بەڵکو لە هەموو ئەگەرەکاندا تەنها یەکییەتی زمان و کەلتووری خۆی بە دەست دەهێنێت، چونکە دابەشکردنی زەوی هەر ناوچەیەکی سۆسیالیستی خاوەن کەلتوور، ئەگەر گریمانەی ڕوودانی بکەین، ئەوا تەنها بە گوێرەی پێویستییەکانی بەرهەمهێنان دەبێت. ئەم دابەشکردنەش بە تەنها لەلایەن نەتەوەکانەوە بڕیاری لەسەر نادرێت تاوەکو هەریەکەیان هەڵوێستی خۆیان وەرگرن و لە ڕێگەیەوە مافی باڵادەستیی ڕەها پیادە بکەن (وەک داواکراوە لە "مافی چارەی خۆنووسین" دا) بەڵکو بە هاوبەشی لەلایەن هاوڵاتییە پەیوەستدارەکانەوە بڕیاری لەسەر دەدرێت..."

ئەم ئەرگۆمێنتەی پێشوو لەبارەی بە هاوبەشی بڕیاردان لەبری خۆبڕیاردانی نەتەوەکان لە دیاریکردنی چارەنووسی خۆیاندا بە دڵی هاوڕێ پۆڵەندییەکان بوو بە ڕادەیەک سێ جار جەختیان لەسەر کردۆتەوە لە تێزەکانیاندا. بەڵام ئەم جەخت کردنەوەیە ئەم ئەرگۆمێنتە ئۆکتۆبەری و کۆنەپەرستە ناگۆڕێت بە ئەرگۆمێنتێکی سۆسیال دیموکراتانە. هەموو کۆنەپەرست و بۆرژوازەکان مافی "بەهاوبەشی بڕیاردان" لە چارەنووسی خۆیان لە پەرلەمانێکی هاوبەشدا دەبەخشنە ئەو نەتەوانەی کە بەزۆرەملێ لەناو سنوری دەوڵەتێکی دیاریکراودا هێڵراونەتەوە. تەنانەت ویلهێڵم ی دووەمیش ڕێگە بە بەلجیکییەکان دەدات "بەهاوبەشی" لەناو پەرلەمانی هاوبەشی ئەڵمانیادا بڕیار لەسەر چارەنووسی ئیمپراتۆرییەتی ئەڵمانیا بدەن.

نەیارەکانمـان هەوڵدەدەن خۆیـان لەم خـاڵە بـدزنەوە لە کاتێکدا تـاکە خـاڵە شـایانی مشتومڕە ئەویش ـ مـافی جیابوونەوەیە. لە ڕاستیدا ئەم هەڵوێستەیان کۆمیدییە ئەگەر زۆر تراژیدی نەبێت!

لە تێزەکانی سـەرەتاماندا ئاماژەمـان بەوە کرد کە ئازادکردنی نەتەوە چەوساوەکان پـێش هەمـوو شـتێک پێویسـتی بە گـۆڕانێکی دوولایەنە هەیە لە بـواری سیاسـیدا: 1- یەکسانی تەواو لەنێوان نەتەوەکاندا، ئەمەش جێی مشتومڕ نییە و تەنها پەیوەستە بەو شتانەوە کە لەناوخۆی دەوڵەتێکدا ڕوودەدەن. 2- ئازادیی جیابوونەوەی سیاسی. ئەم خاڵە ئاماژەیە بۆ دیاریکردنی سنورەکانی دەوڵەت، تەنها ئەم خـاڵە مشتومڕی لەسـەرە، هەمان خاڵیشە کە نەیارەکانمان لە ئاستیدا بێدەنگ دەبن. ئەوان خۆیـان بەدوور دەگرن لە بیرکــردنەوە لە بــابەتی ســنوری دەوڵەت یــان دەوڵەت بەگشــتي، ئەم جــۆرە لە ئیکۆنـۆمیزمی ئیمپریالیسـتی(3) هاوشـێوی ئیکۆنـۆمیزمی پێشـوو کە لەنێـوان سـاڵانی 1894 ـ 1902 دا، بەم جۆرە بەهـانەی دەگرت: لەبەر ئەوەی سـەرمایەداری زاڵە بۆیە پرسە سیاسییەکان کات کوشتنن، بەهەمـان شـێوە لەبەر ئەوەی ئیمپریـالیزم زاڵە پرسـە سیاسـییەکان کـات کوشـتنن! ئەم تیـۆرە دژە سیاسـەتە بە تەواوی زیانبەخشـە بە مارکسیزم.

مـارکس لە توێژینەوەکەیـدا "ڕەخـنە لە بەرنـامەی گـۆتە" دا دەنووسـێت: "لە نێـوان کۆمەڵگەی سـەرمایەداری و کۆمۆنیزمدا قۆناغێک لە گۆڕانکاریی شۆڕشگێڕانە هەیە، ئەم قۆنــاغە مــاوەیەکی گواســتنەوەی سیاســی بە خــۆیەوە دەبینێــت کە تێیــدا دەوڵەت دیکتاتۆرییەتی شۆڕشگێرانەی پرۆلیتاریایە، هیچ بەدیلێکیش بۆ ئەمە نییە".

ئەم ڕاستییەش جێگیر بووە و لە نێوان سۆسیالیستەکانیشدا مشتومڕی لەسـەر نییە، داننان بەو ڕاستییەش لەخۆ دەگرێت کە دەوڵەت دەمێنێتەوە تا ئەو کاتەی سۆسیالیزمی سەرکەوتوو دەگۆڕێت بۆ کۆمۆنیزمی تەواو، هەموومـان بە گوتەکەی ئەنگڵس ئاشنایین لەبارەی "پووکـانەوەی دەوڵەت"، ئێمە لە تێزی یەکەمـدا ئەوەمـان دووپـات کـردەوە کە دیموکراسـی شـێوەیەکە لە شـێوەکانی دەوڵەت و بە پووکـانەوەی دەوڵەت ئەویـش دەپـووکێتەوە، تـاوەکو نەیارانمـان مارکسـیزم بگـۆڕنەوە بە دیـدێکی "نـادەوڵەتی" ئەوا ئەرگۆمێنتەکانیـان وەک هەڵەی گەورە دەمێنێـتەوە. ئەوان لەبـری قسـەکردن لەسـەر دەوڵەت (واتـای دیـاریکردنی سنوریشـە) دەبینـین قسـە لەسـەر (نـاوچەی کەلتـووری

سۆسیالیستی) دەکەن، یان ئەوان بە مەبەست دەربڕینی دیارینەکراو بەکاردێنن، واتا هەموو پرسەکان سەبارەت بە دەوڵەت سڕاونەتەوە.

لە کۆتاییشدا دەگەینە قسە جووینەوەیەکی پووچ: بە نەبوونی دەوڵەت ئەوا سروشتییانە هیچ پرسێک نییە لە بارەی سنور. لەم حاڵەتەشدا هەموو بەرنامە سیاسییە دیموکراتییەکان ناپێویستن و هیچ کۆمارێکیش بوونی نابێت کاتێک دەوڵەت "دەپووکێتەوە".

لینچ شۆڤێنیستی ئەڵمانی لە وتارێکدا کە لە تێزی پێنجدا ئاماژەمان پێداوە باس لە ماوەیەکی گرنگ دەکات کە لە وتارێکی ئەنگڵسەوە وەریگرتووە بە ناونیشانی "پۆ و ڕەین". لەناو ئەم وتارەدا ئەنگڵس دەڵێت لە ڕێگەی پەرەسەندنی مێژووییەوە ژمارەیەک نەتەوەی بچوک و لاواز قووت دەدرێن (سنوری نەتەوە گەورە و بەهێزەکانی ئەوروپا) بەزۆری لە ڕێگەی (زمان و هاوسۆزی) دانیشتوانەوە دیاری دەکرێت. کە ئەنگڵس بە سنوری (سروشتي)(4) ناویان دەبات، ئەم حاڵەتە لە سەردەمی سەرمایەداریی پێشکەوتنخواز لە ئەوروپا لەنێوان ساڵانی 1848 بۆ 1871 بوو، بەڵام لە ئەمڕۆدا ئەم سنورانە کە دیموکراتییانە دیاریکرابوون بەرەو تێکشکاندن دەچن. ئەمەش لەلایەن سەرمایەداریی کۆنەپەرستی ئیمپریالیستەوە.

هەموو ئاماژەکان ئەوە پیشاندەدەن کە ئیمپریالیزم میراتگری خۆی جێدەهێڵێت. مەبەست لە سۆسیالیزمە، کە میراتەکەی لە سنورە کەم دیموکرات و ژمارەیەک وڵاتە پاشکۆکانی ئەوروپا و بەشەکانی تری جیهان پێکدێت. ئایا هچ بەهانەیەک هەیە بۆ ئەو گومانەی کە سۆسیالیزمی سەرکەوتوو دیموکراتی تەواو بە درێژایی هێڵەکە فەراهەم دەکات، دەکرێ دەست بەرداری دیاریکردنی سنوری دەوڵەت بێت بە ڕێگەی دیموکراتی و هاوسۆزیی دانیشتوانیش فەرامۆش بکات؟ تەنها بە خستنەڕووی ئەم پرسیارانە ڕوون دەبێتەوە کە هاوڕێ پۆڵەندییەکانمان تا چ ڕادەیەک لە مارکسیزمەوە خزاون ڕووەو ئاراستەیەکی ئیکۆمۆنیزمی (ئابووریگەرایی) ئیمپریالیستی.

ئیکۆمۆنیستە کۆنەکان کە مارکسیزمیان شێواند، بە کرێکارانیان ڕاگەیاندبوو کە "تەنها ئابووری" گرنگە بەلای مارکسییەکانەوە. ئیکۆمۆنیستە تازەکان وادیارە کە پێیان وایە دەوڵەتی دیموکراتی لە سایەی سۆسیالیزمدا بەبێ سنور دەبێت یان سنورەکان تەنها بە گوێرەی پێویستییەکانی بەرهەمهێنان دیاری دەکرێن.

بەڵام لە ڕاستیدا سنورەکان دیموکراتییانە و بە گوێرەی خواست و هاوسۆزی دانیشتوان دیاری دەکرێن، سەرمایەداری ئەم هاوسۆزییە لەناو دەبات و بەربەستی زیاتر دەخاتە ڕێگەی نزیکی و تەبایی نێوان نەتەوەکان، بەڵام سۆسیالیزم ڕێزی تەواو لەم هاوسۆزییە دەگرێ و لە ڕێگەی ڕێکخستنی بەرهەمهێنان بەبێ چەوساندنەوەی چینایەتی و فەراهەم کردنی ژیانی شایستە بۆ تەواوی هاوڵاتیانی دەوڵەت نزیکی و هاوسۆزی نێوان نەتەوەکان زیاتر دەکات.

بۆ ئەوەی پشوویەک بە خوێنەر بدەین تاوەکو لەم ئیکۆنۆمیزمە گران و ناپەسەندە دەرباز بێت. لێرەدا ئاماژە بە ئەرگۆمێنتی نووسەرێکی سۆسیالیستی دەکەین کە لە دەرەوەی بابەتی مشتومڕەکەمانە، ئەو نووسەرەش ئۆتۆپاوەرە کە باسێکی ساکاری لای خۆیەوە وروژاندووە ئەویش "ئۆتۆنۆمی نەتەوەیی و کەلتووری"ە، بەڵام لەمەڕ زۆر پرسی گرنگدا ئەرگۆمێنتی ورد و دروستی داوە. بۆ نموونە لە بەشی بیست و نۆدا لە کتێبەکەی "پرسی نەتەوە و سۆسیال دیموکراتی" تێبینییەکانی سەبارەت بە بەکارهێنانی ئایدۆلۆژیای نەتەوەیی بۆ داپۆشینی سیاسەتی ئیمپریالیزم بە تەواوی دروست بوون.

لە بەشی سی " سۆسیالیزم و بنەمای نەتەوەیی" دەڵێت : "کۆمەڵگەی سۆسیالیستی ناتوانێت هەموو نەتەوەکان لە چوارچێوەی خۆیدا کۆ بکاتەوە لە ڕێگەی بەکارهێنانی هێزەوە، وێنای جەماوەر بکە کە خۆش ڕادەبوێرن بە خێر و بێری کەلتووری نەتەوەیی و چالاکانە مافی خۆیان بەکاردێنن لە یاسا دانان و حوکمڕانیدا و دواتریش چەکدرا دەکرێن ـ ئایا دەکرێ لە ڕێگەی هێزەوە نەتەوەیەکی وەها بخرێتە ژێر دەسەڵاتی ڕێکخستنێکی کۆمەڵایەتی بێگانەوە؟ دەسەڵاتی دەوڵەت لە هێزی چەکداردا کۆ دەبێتەوە، لە ئێستاشدا سوپای نیشتیمانی لە ڕێگەی میکانیزمێکی بلیمەتانەوە ئامرازێکە بە دەستی کەسێک یان خێزانێک یان چینێکی دیاریکراوەوە بە هەمان شێوەی هێزی سوارچاک و بەکرێگیراوەکانی پێشوو. سوپا لە کۆمەڵگەیەکی سۆسیالیستی و دیموکراتدا هیچ نییە جگە لە جەماوەری چەکدار، چونکە لە خەڵکی خاوەن ڕۆشنبیری بەرز پێکهاتوون کە دوور لە پەستان و بە ویستی خۆیان لە کارگە هەرەوەزییەکاندا کار دەکەن و لە بوارەکانی ژیانی سیاسیدا هاوکاری بەپێز و گرنگ دەکەن. لەم حاڵەتەدا هەموو ئەگەرەکانی حوکمی بێگانە ون دەبن".

ڕاستە، ناتوانرێ چەوساندنەوەی نەتەوەیی (یان هەر چەوساندنەوەیەکی سیاسی) لەناو ببەین لە سایەی سەرمایەداریدا، چونکە ئەمە پێویستی بە لەناوبردنی چینایەتی

هەیە، واتا چەسپاندنی سۆسیالیزم، بەڵام ناکرێ سۆسیالیزم تەنها لە لایەنی ئابووریدا کورت بکەینەوە بە پاساوی ئەوەی کە بناغەیەکی ئابووری هەیە. بەرهەمهێنانی سۆسیالیستییانە لە کۆمەڵگەدا مەرجێکی پێویستە بۆ لەناوبردنی چەوساندنەوەی نەتەوەیی، بەڵام ئەم بناغەیە پێویستە دەوڵەتێکی ڕێکخراو و دیموکراتی و سوپایەکی دیموکراتی لەسەر بونیاد بنرێت.بە گۆڕانی سەرمایەداری بۆ سۆسیالیزم پرۆلیتاریا دەتوانێت ئەگەری لەناوبردنی چەوساندنەوەی نەتەوەیی بخوڵقێنێت.

ئەم ئەگەرەش دەبێتە ڕاستی " تەنها" ـ لێرەدا دەڵێم "تەنها" ـ ئەو کاتەی دیموکراتی تەواو لە هەموو بوارێکدا فەراهەم دەکرێت، لە نێویشیاندا دیاریکردنی سنورەکانی دەوڵەت بە گوێرەی "هاوسۆزی" دانیشتوان و هەروەها ئازادی تەواویش بۆ جیابوونەوە. ئەمەش دەبێتە بناغەیەکی گرنگ بۆ لەناوبردنی کردارییانەی بچوکترین ناکۆکی نەتەوەیی و کەمترین بێ متمانەیی نەتەوەیی. بۆ ڕەخساندنی هەلومەرجی پێویست بۆ خێراکردنی ڕێکی و تەبایی نێوان نەتەوەکان کە ئەمەش بە تەواوەتی بەدی دێت ئەوکاتەی دەوڵەت هەڵدەوەشێتەوە، ئەمە تیۆرە مارکسییەکەیە، ئەو تیۆرەی کە هاوڕێ پۆڵەندییەکان بە هەڵە لەسەری لایانداوە.

2 ـ ئایا مومکینە لە سایەی ئیمپریالیزمدا دیموکراسی بەدی بهێنرێت؟

ئەو مشتومڕە کۆنەی کە سۆسیال دیموکراتە پۆڵەندییەکان ڕابەرییان دەکرد دژ بە بنەمای مافی چارەی خۆنووسینی نەتەوەکان سەرتاپای لەو ئەرگۆمێنتەدا چڕ دەبوویەوە کە پێی وابوو بەدی هێنانی ئەم بنەمایە لە سایەی سەرمایەداریدا "نامومکینە". ئەوکات لەساڵی 1903 دا ئێمە وەک لایەنگرانی ئیسکرا گاڵتەمان بەم ئەرگۆمێنتە دەکرد ئەمەش لە لیژنەی پرۆگرامی کۆنگرەی دووەمی پارتی کرێکارانی سۆسیال دیموکراتی ڕوسیادا و گوتمان ئەمە گەڕاندنەوەی ئەو وێنە کاریکاتۆرییەیە کە "ئیکۆنۆمیستەکان" لەسەر مارکسیزم کێشایان، لە تێزەکانماندا ئەم هەڵەیەمان بە وردی خستە بەر باس، دەرکەوت لەسەر ئەم خاڵە کە بنچینەی تیۆری مشتومڕەکەی نێوانمان پێک دەهێنێت هاوڕێ پۆڵەندییەکانمان نەیاندەویست (یان نەیاندەتوانی) وەڵامی هیچ یەکێک لە ئەرگۆمێنتەکانمان بدەنەوە.

بۆ ئەوەی بسەلمێت کە بەدی هێنانی مافی چارەی خۆنووسین لەڕووی ئابوورییەوە نامومکینە، پێویستی بە شیکارییەکی ئابووریە هاوشێوەی ئەو شیکارییەی بەکاردێت بۆ

سەلماندنی ناموومکینی ڕەتکردنەوەی ئامێرەکان و جێبەجێ کردنی سیستەمی "کرێی کار" و... هتد، کەسێک نادۆزینەوە هەوڵی ئەم شیکارییەی دابێت. کەس پاڵپشتی ئەوە ناکات کە جێبەجێ کردنی سیستەمی "کرێی کار" لە سایەی سەرمایەداریدا تەنانەت لە یەک وڵاتدا و "بە ئاوارتەیي" مومکینە، هەروەک وڵاتێکی بچوک لە قۆناغی ئیمپریالیزمی توندوتیژدا بتوانێت بە ئاوارتەیی مافی چارەی خۆنووسینی ئەستەم بەدەست بهێنێت بەبێ جەنگ و شۆڕش (بۆ نموونە نەرویج ساڵی 1905).

بە شێوەیەکی گشتی دیموکراسیی سیاسی هیچ نییە جگە لە فۆرمێکی سەرخان بۆ سەرمایەداری (هەرچەند لە ڕووی تیۆرییەوە گونجاوترین فۆرمی سەرخانە بۆ سەرمایەدارییەکی "بێگەرد"). فاکتەکان ئەوە دەخەنە ڕوو کە سەرمایەداری و ئیمپریالیزم لە چوارچێوەی هەر فۆرمێکی سیاسیدا گەشە دەکەن و دەیانخەنە ژێر ڕکێفی خۆیانەوە. بۆیە هەڵەیەکی تیۆری بنەڕەتییە باس لە "نەکردەنی" بوونی فۆرمێک و داخوازییەکی دیموکراسی بکرێت.

نەبوونی وەڵام بۆ ئەم ئەرگومێنتانە لەلایەن هاوڕێ پۆڵەندییەکانمانەوە وا دەکات دەرگای گفتوگۆ لەسەر ئەم خاڵە دابخەین.

بۆ ڕوونکردنەوەی بابەتەکە ئەم بڕیارە کۆنکرێتییەماندا کە "بێ مانایە" حاشا لە "ئیمکاني" ڕزگارکردنی پۆڵەندا بکەین لە ئەمڕۆدا و لێگەڕێین دیل و بەندی لایەنی ستراتیژی و لایەنەکانی تری ئەم جەنگە بێت کە ئێستا لە ئارادایە. هیچ وەڵامێکمان نەدرایەوە لەم بارەیەوە!

هاوڕێ پۆڵەندییەکان سووربوون لەسەر دووبارەکردنەوەی هەڵە زەقەکەیان، لە (بەشی یەکەم ـ پەرەگرافی دووەم) دەڵێن "ئەو پرسانەی پەیوەستن بە لکاندنی زەوی بێگانە، فۆرمەکانی دیموکراسی سیاسی وەلادەنرێت و هێزە زاڵەکان پرسەکە یەکلا دەکەنەوە... سەرمایە هەرگیز ڕێگە بە خەڵک نادات بڕیار لەسەر سنوری دەوڵەتەکەیان بدەن". وەک بڵێی "سەرمایە" دەتوانێت "ڕێگە بەوە بدات" کارمەندەکانی کە خزمەتکاری ئیمپریالیزمن، لەلایەن خەڵکەوە هەڵبژێردرێن! یان وەک ئەوەی بڕیارە ترسناکەکان لەسەر پرسە دیموکراتییە گرنگەکانی نموونەی بونیادنانی کۆماری لەجێگەی پاشایەتي، یان میلیشیا لە جێگەی سوپایەکی یاسایي، بەگشتی پرسگەلێکن کە دەکرێت وێنا بکرێن بەبێ بوونی "هێزی زاڵ". هاوڕێ پۆڵەندییەکان دەیانەوێت مارکسیزم "قوڵتر" بکەنەوە بەڵام شکست دەهێنن. هەروەها دەستەواژەکەیان "ناموومکینە" بابەتییەن ئاراستەیەکی

هەلپەرستانەیە، چونکە ناوەڕۆکی بۆچونەکەیان ئەوەیە کە: ئەمە "نامومکینە" بەبێ زنجیرەییەک شۆڕش، بەهەمان شێوە بەدیهێنانی دیموکراسی بەگشتی و کۆی داخوازییەکانی نامومکینە لە سایەی ئیمپریالیزمدا.

هاوڕێ پۆڵەندییەکانمان بۆ یەکجار و لە کۆتایی پەرەگرافی دووەم – بەشی یەکەمدا و لەبارەی پرسی ئەلزاسەوە، دەستبەرداری هەڵوێستی ئیکۆنۆمیزمی ئیمپریالیستی بوون و لەبری گەڕانەوە بۆ "لایەنی ئابووري" بەشێوەیەکی گشتي، قسەیان لەسەر پرسی فۆرمێک لە دیموکراسی کرد و وەڵامێکی ڕوونیان داینەوە. ئەم شێوازە لە قسەکردن لەسەر ئەم بابەتە هەڵەیەکی ئاشکرا بوو. لەم بارەیەوە گوتیان "هەڵوێستێکی خۆپەرستانە و نادیموکراتە ئەگەر ئەلزاسەکان بەبێ پرس کردن پێیان فەرەنسییەکان ناچاری یەککرتن لەگەڵ ئەلزاس بکەن، سەرباری ئەوەی بەشێک لە ئەلزاس ئەڵمانیا ئاراستەی دەکات و ئەوەش هۆکارێکە بۆ هەڵگیرسانی جەنگ!" ئەم تێکەڵکردنە پێکەنیناوییە: مافی چارەی خۆنووسین ئازادی جیابوونەوە لە دەوڵەتە ستەمکارەکان دەرەخسێنێت (ئەمە ئاشکرایە و ئێمەش لە تێزەکانماندا ڕوونمان کردۆتەوە). بەڵام یەکگرتن لەگەڵ دەوڵەتێکدا پێویستی بە ڕەزامەندی دەوڵەتەکە بێت ئەوە هەرگیز لە سیاسەتدا باس نەکراوە وەک چۆن "ڕەزامەندي" سەرمایەدارێک بۆ وەرگرتنی قازانج و "ڕەزامەندي" کرێکارێک بۆ وەرگرتنی کرێی کار لە ئابووریدا باس نەکراوە! ئەم بابەتە باسکردنیشی گاڵتەئامێزە.

هەر کەسێک بیەوێت سیاسییەکی مارکسی بێت ئەرکە لەسەری لە کاتی قسەکردن لەسەر پرسی ئەلزاس هێرش بکاتە سەر سۆسیالیستە ناپەسەندەکانی ئەڵمانیا، چونکە نەجەنگان لە پێناو ئازادی جیابوونەوەی ئەلزاس و هێرش بکاتە سەر سۆسیالیستە ناپەسەندەکانی فەرەنسا کە لەگەڵ بۆرژوازی فەرەنسادا ڕێککەوتن کە دەیانویست تەواوی ئەلزاس بەزۆرەملێ بە خۆیانەوە بلکێنن ــ هەردوولایان ئەمەیان لە پێناوی ئیمپریالیزمی "وڵاتەکەیان" و ترس لە سەرهەڵدانی دەوڵەتێکی سەربەخۆ ئەنجامدا هەرچەند دەوڵەتێکی بچوکیش بێت ــ مەسەلە ئەوەیە ڕوونی بکەینەوە چۆن ئەو سۆسیالیستانەی دان بە مافی چارەی خۆنووسیندا دەنێن دەتوانن کێشەکە لەماوەی چەند هەفتەیەکدا چارە بکەن بێ ئەوەی دژ بە خواستی ئەلزاسەکان بوەستنەوە. وە لە بری ئەمە، هەموو قسەکردنێک لەبارەی مەترسی گەورەی "ئەلزاسە فەرەنسییەکان" کە خۆیان بەزۆرەملێ دەسەپێنن بەسەر فەرەنسادا، نەزانی و نەفامییەکی ڕاستەقینەیە.

3 ـ لكاندن "Annexation" چییە؟[1]

ئەم پرسەمان زۆر بە ڕوونی لە تێزەکانماندا (پەرەگرافی حەوت) وروژاندووە. هاوڕێ پۆڵەندییەکان وەڵامیان نەدایەوە: خۆیان لێ دزییەوە و پێداگیربوون کە

1- دژی سیاسەتی لکاندنن.

2- ڕوونیان کردەوە بۆچی دژیین. ڕاستە ئەمانە پرسی گرنگن،بەڵام جۆرێکی تری پرسن. ئەگەر بمانەوێت پرەنسیپەکانمان لە ڕووی تیۆرییەوە تەواو دروست بن و بە وردی و ڕوونی فۆرمولە ببن، ئەوا ناکرێ خۆمان بدزینەوە لە پرسیاری: لکاندن چییە؟ لە کاتێکدا ئەم کۆنسێپتە لە وروژاندن و پڕوپاگەندە سیاسییەکانماندا بەکاردێت. نەبوونی وەڵام بۆ ئەم پرسیارە لەلایەن هاوڕێ پۆڵەندییەکانمانەوە تەنها بە دەستبەردابوون لە هەڵوێستی خۆیان ڕاڤە دەکرێت.

بۆچی ئەم پرسەمان وروژاند؟ ئێمە لەکاتی وروژاندنیدا ڕوونمان کردەوە کە "بەگژداچوونەوەی لکاندن هیچ نییە جگە لە پێداگری لە سەر مافی چارەی خۆنووسین". کۆنسێپتی لکاندن ئەمانە لەخۆ دەگرێت:

1 ـ هێز (لکاندن لە ڕێگەی هێزەوە).

2 ـ چەوساندنەوە لەلایەن نەتەوەیەکی ترەوە (لکاندنی ناوچەی "بێگانە"... هتد).

3 ـ هەندێکجاریش کۆنسێپتی پێشێلکردنی ڕەوشی هەنووکەیی.

پێشتر لە تێزەکانماندا ئەمەمان ئاشکرا کردووە و کەسیش ڕەخنەی نەگرتووە.

دەکرێت بپرسرێت، ئایا سۆسیال دیموکراتەکان بە گشتی دژی بەکارهێنانی هێزن؟ بە دڵنیاییەوە نەخێر. ئەمە مانای ئەوەیە ئێمە دژی لکاندنین نەک لەبەر ئەوەی بەکارهێنانی هێزی تێدایە، بەڵکو لەبەر چەند هۆیەکی تر. هەروەک سۆسیال دیموکراتەکان ناتوانن لایەنگری ڕەوشی هەنووکەیی بکەن، هەرچەند بتوانین ماناکان بگۆڕی یان بشێوێني: لکاندن پێشێلی کۆنسێپتی مافی چارەی خۆنووسینە و دیاریکردنی سنوری دەوڵەتە بە پێچەوانەی خواستی دانیشتوانەوە.

Annexations1 ، الحاق :ئەم وشەیە چەندین جار لەم کتێبەدا هاتووە، مەبەستی لینین لەو پرۆسەیە کە دەوڵەتە زلهێزەکان ناوچەیەک یان هەرێمێک دەخەنەسەرخۆیان و موستەعمیرەکانیان فراوان و زۆرتر دەکەن.

دژبوون بە سیاسەتی لکاندن واتا پشتگیری لە مافی چارەی خۆنووسین. هەروەها دژبوونیش بە "هێشتنەوەی بەزۆرەملێی نەتەوەکان لەسنوری دەوڵەتەکاندا" هەمان مانایە. ئێمە بە ئەنقەست ئەم دارشتنە کەمێک گۆڕاوەی هەمان ئایدیای پەرەگراف چواری تێزەکانمان بەکارهێنا، هاوڕێ پۆڵەندییەکانیش وەڵامێکی ڕوونیان داینەوە بەوەی ئەوان "دژی بەزۆرەملێ هێشتنەوەی نەتەوە ژێردەستەکانن لەناو سنوری دەوڵەتە باڵادەستەکاندا". ئەمەش بەمانای پشتگیریکردنە لە مافی چارەی خۆنووسین.

ئێمە نامانەوێت مشتومڕ لەسەر زاراوە بکەین. ئەگەر پارتێک هەبێت لە پرۆگرامەکەیدا (یان لە بڕیارێکی فەرمیدا، فۆرمەکەی گرنگ نییە) بڵێت کە دژی لکاندنە، یان دژی بەزۆرەملێ هێشتنەوەی نەتەوە ژێردەستەکانە لەناو سنوری دەوڵەتەکەیدا، ئەوا ئێمە لەڕووی پرەنسیپەوە ڕێکەوتنی خۆمانی لەگەڵ ڕادەگەیەنین. بۆیە بێ مانایە پێداگری لەسەر " مافی چارەی خۆنوسین " بکرێت بەشێوە زارەکییەکەی. ئەگەر کەسانێک هەبن لە ناو پارتەکەماندا بیانەوێت گۆڕانکاری لە وشەکاندا بکەن، ئەوانەن دەیانەوێت دەستکاری بەندی نۆ بکەن لە پرۆگرامی پارتەکەمان ئەوا پێویستە جیاوازیمان لەگەڵ ئەو هاوڕێیانە بە جیاوازی لە ڕووی پرەنسیبەوە دابنرێت و هیچی تر!

ئەوەی گرنگە ڕوونی سیاسی و ڕاستی تیۆریی دروشمەکانمانە.

لە گفتوگۆ زارەکییەکانماندا لەسەر ئەم پرسە کە کەس لە گرنگی کەم ناکاتەوە بەتایبەت لە ئێستادا و بەهۆی جەنگەوە ئەم ئەرگۆمێنتەمان ڕووبەڕوو بووەوە (کە لە ڕۆژنامەوە تووشی نەبووین):

دژ بوون بە خراپەیەکی ئاشکرا مانای دانپیانان بە کۆنسێپتێکی ئەرێنی نایەت کە ڕێگە لەم خراپەیە دەگرێت. ئەم ئەرگۆمێنتە بێ بنەمایە و ڕەنگە هەر بەم هۆیەوە بێت کەس لە ڕۆژنامەکاندا تووشی نەبووە. ئەگەر پارتێکی سۆسیالیستی ڕای بگەیەنێت کە " دژی بەزۆرەملێ هێشتنەوەی نەتەوە ژێردەستەکانە لەناو سنوری دەوڵەتە باڵادەستەکان " بەم هۆیەوە ئەرکە لەسەری دژی ئەم کردارە بوەستێتەوە کاتێک دەسەڵات وەردەگرێت.

بۆ ساتێکیش گومانمان لەوە نەبووە ئەگەر هیندنبێرگ سبەی نیمچە سەرکەوتنێک بەسەر ڕوسیادا بەدەست بهێنێت و ئەم نیمچە سەرکەوتنەش ببێتە هۆی دروست بوونی دەوڵەتێکی پۆڵەندی نوێ (بەگوێرەی خواستی بەریتانیا و فەرەنسا بۆ

لاوازکردنی قەیسەرییەت)، کە ئەمەش دەکرێت ڕوودات بە لەبەرچاوگرتنی یاسا ئابورییەکانی سەرمایەداری و ئیمپریالیزم، ئەگەر دووسەی شۆڕشی سۆسیالیستی سەرکەوێت لە پیترۆگراد، بەرلین، وارسۆ، ئەوا حکومەتی سۆسیالیستی پۆڵەندا هاوشێوەی حکومەتە سۆسیالیستەکانی ڕوسیا و ئەڵمانیا بەرهەڵستی " بەزۆرەملێ هێشتنەوە"ی بۆ نموونە ئۆکرانیایان دەکرد " لەناو سنوری دەوڵەتی پۆڵەندا ". ئەگەر ئەندامی دەستەی نوسەرانی گۆڤاری گازێتا ڕۆبۆتنێزا لەو حکومەتەدا بوونیان هەبێت ئەوا بێ گومان دەست بەرداری " تێزەکانیان " دەبوون و ئەو " تیۆرەیان " بە درۆ دەخستەوە کە دەیگووت " بەدیهێنانی مافی چارەی خۆنووسین نامومکینە لە کۆمەڵگەیەکی سۆسیالیستیدا ". ئەگەر بە جۆرێکی تر بیرمان بکردایەتەوە ئەوا نەدەبوو گفتوگۆیەکی هاوڕێیانە لەگەڵ سۆسیال دیموکراتە پۆڵەندییەکان ئەنجام بدەین، بەڵکو دەبوو ململانێیەکی بێ بەزەییانەیان لە دژ ئەنجام بدەین بە ڕەچاوکردنیان وەکو شۆڤێنیست.

وادابنێ ڕۆژێک من سەرپەرشتی (ناڕەزایەتی)یەکی گشتی بکەم لە شەقامی یەکێک لە شارە ئەوروپیەکان و، لە ڕۆژنامەشدا بڵاوم کردبێتەوە، دژ بە ڕێگەنەدانم بەوەی پیاوێک وەک کۆیلەی خۆم بکرم، ئەوکات بێ گومان خەڵک مافی خۆیەتی وەکو خاوەن کۆیلەیەک لێم بڕوانن، هەروەها وەک پاڵەوانێکی پرەنسیپ و سیستەمەکەش ئەگەر لە خوازیارانی کۆیلایەتی بن. کەسیش فریو ناخوات بەو فاکتەی کە سۆزی من بۆ کۆیلایەتی بە فۆرمێکی نەرێنی دەربڕاوە نەوەک فۆرمێکی ئەرێنی (من لەگەڵ کۆیلایەتیم).

" ناڕەزایەتی " سیاسی بە تەواوی هاوتای پرۆگرامی سیاسییە، ئەمەش هێندە ئاشکرایە کە پێم شەرمە ڕوونی بکەمەوە. بەهەرحاڵ ئێمە دڵنیاین لەوەی کە تووشی هیچ جۆرێک لە ناڕەزایەتی نابین لەلایەن باڵی چەپی زیمەرڤاڵدەوە ـ ئێمە باسی گرووپی زیمەرڤاڵد ناکەین بەگشتی، چونکە مارتۆڤ و شوێنکەوتوانی تری کاوتسکی لە خۆ دەگرێ ـ ئەگەر بڵێین لە ئەنتەرناسیۆنالی سێیەمدا جێگەیەک بۆ ئەو کەسانە نییە کە ناڕەزایەتی سیاسی و پرۆگرامی سیاسی لێک جیادەکەنەوە، یان هاوتای یەکیان بکەن.. و هتد.

ئێمە نامانەوێت مشتومڕ لەسەر زاراوەکان بکەین بۆیە ڕێگە بە خۆمان دەدەین بە دڵپاکییەوە ئومێدی ئەوە بکەین کە سۆسیال دیموکراتە پۆڵەندییەکان لە نزیکترین کاتدا

هەوڵــدەدەن پێشــنیارێکی فەرمــی بــکەن بــۆ ســڕینەوەی بەنــدی نــۆ لە پرۆگرامــی پارتەکەماندا (کە لە پرۆگرامی خۆشیاندا هەیە) و هەروەهـا سڕینەوەی لە پرۆگرامی ئەنتەرناســیۆنالدا (بڕیــاری کــۆنگرەی لەنــدەنی ســاڵی 1896)، لەلایەکــی تــرەوە پێناسەکەی خۆیان بۆ کۆنسێپتە ساسییە نەگۆڕەکان لەسەر (کرداری لکاندنی " کۆن و نــوێ " و " هێشــتنەوەی بەزۆرملێــی نەتەوە ژێــردەستەکان لە نــاو ســنوری دەوڵەتە باڵادەســتەکان " جێگیر بکەن.

ئێستەش با بچینە سەر پرسیاری داهاتوو.

4 ـ لەگەڵ یان دژی سیاسەتی لکاندن؟

لە پەرەگرافی سێیەمی بەشی یەکەمی تێزەکانیاندا هـاوڕێ پۆڵەندییەکان بە ڕوونی دژایەتی خۆیان بۆ هەموو جۆرەکانی لکاندن ڕادەگەیەنن، بەڵام بەداخەوە لە پەرەگرافی چوارەمی هەمان بەشدا ئاماژەیەک بەدی دەکرێت بۆ پێداگری لەسەر سیاسەتی لـکاندن. ئەویش بەم دەربڕینە سەیرە دەست پێدەکات...

کە نازانم چۆن بە نەرمی دایبڕێژم؟:

" خاڵی دەسپێکی تێکۆشانی پارتی سۆسیال دیموکرات دژ بە کرداری لـکاندن، و دژ بە چەوسانەوە و بەزۆرەملێ هێشتنەوەی نەتەوە ژێردەستەکان لەناو سنوری دەوڵەتە باڵادەسـتەکاندا، <u>بـریتییە لە دژایەتـی هەمـوو جۆرەکـانی بەرگری لە نیشـتیمان</u> (هـێڵەکە لەلایەن نوسـەرە پۆڵەنـدییەکانەوەیە)، چـونکە ئەم بەرگـرییە لە قۆنـاغی ئیمپریالیزمـدا بەرگـرییە لە مـافی چینـی بـۆرژوازی ئەو وڵاتە بـۆ سـتەم و چەوسـاندنەوەی مـیلەتە بێگانەکان..."

ئەمە واتای چییە؟ چۆن دایانڕشتووە؟

" خـاڵی دەسـپێک بـۆ تێکۆشــان دژی سیاســەتی لــکاندن دژایەتــی کردنــی هەمــوو شــێوەکانی بەرگــرییە لە نیشــتیمان "، بەڵام هەمــوو جەنــگە نەتەوەییەکــان و شۆڕشــە نەتەوەییەکان دەکرێ نـاوبنرێن بە " بەرگری لە نیشـتیمان " و تـا ئێسـتاش بەم شـێوەیە بـووە!

وەکو ئەوەیە بیانەوێت بڵێن: ئێمە دژی سیاسەتی لکاندنین، بەڵام... لێرەدا مەبەستمان ئەوەیە دژی داگیرکــراوێکین کــاتێ جەنگێــک بــۆ ڕزگــاربوون لە داگیــرکەرەکەی هەڵدەگیرسێنێت، وە دژی شۆڕشی داگیرکراوانین بۆ ڕزگاربوون داگیرکەران !

ئایا ئەوە جاڕدانی پشتگیری نییە بۆ سیاسەتی لکاندنی بەزۆرەملێ ؟

داهێنەرانی ئەم تێزە بەهانەیـان بۆ دەربـڕینە سـەیرەکەیان ئەوەیە کە بەرگریکردن لە نیشتیمان " لە قۆناغی ئیمپریالیزمدا " بە بەرگریکردن لە مـافی چینی بۆرژوازی کۆتـایی دێـت بــۆ چەوســاندنەوەی خەڵکــی بێگــانە. ئەمە ڕاســتە، بەڵام تەنهــا بــۆ جەنگــی ئیمپریالیســتەکان، واتە بـۆ جەنگـی نێـوان دوو دەوڵەتـی ئیمپریالیسـت یـان کۆمەڵێـک دەوڵەتـی ئیمپریالیسـت، چـونکە هەردوو لایەنـی جەنـگەکە تەنهـا " مـیللەتە بێـگانەکان ناچەوسـێننەوە " بەڵکو دەجەنگن بـۆئەوەی دیـاری بـکەن کامـیان پشـکی زیـاتری لەو چەوساندنەوەیە بەردەکەوێت!

وادیـارە داهێنەرانـی ئەم بۆچــوونە پرســی " بەرگریکـردن لە نیشـتیمان" بەجۆرێـک دەخەنە ڕوو کە تەواو جیـاوازە لەگەڵ دیـدگای پـارتەکەی ئـێمە. ئـێمە " بەرگــری لە نیشـتیمان" لە جەنگـی ئیمپریالیسـتیدا ڕەتـدەکەیەنەوە، ئەوەش بەڕوونـی لە مانیفێسـتی کۆمیتەی ناوەندی پارتەکەماندا باسکراوە و هەروەها لە بڕیارەکانی کۆنگرەی بێرنـدا کە لە نـامیلکەی " سـۆسیالیزم و جەنـگ " دا دانـراو بە ئەڵمـانی و فەرەنسـی بـڵاوکرایەوە. دووجاریش ئاماژەمان بەم بۆچوونە کردووە لە (پاشکۆکانی پەرەگرافی چوار و شـەش). وادیارە داهێنەرانی تێزە پۆڵەندییەکان دژی بەرگرین لە نیشتیمان بەگشتی، واتە دژی جەنگـی نەتەوەیـین، لەوانەیە باوەڕیـان وابێـت " لە قــۆناغی ئـیمپریـالیزمدا " جەنگـی نەتەوەیـی ئەســتەمە، ئـێمە دەڵێـین " لەوانەیە"، چـونکە هـاوڕێ پۆڵەنـدییەکان ئەمەیـان دەرنەبڕیوە لە تێزەکانیاندا.

بەڵام ڕایەکـی وەهــا بەڕوونـی دەبینـین لە تێزەکـانی گرووپـی (ئەنتەرناسـیۆنال)ی ئەڵمانی، هەروەها لە نامیلکەی جۆنیۆسدا کە وتارێکی تایبەتمان بۆی تەرخان کردووە. ســەرەڕای ئەوەی کە لەوێـدا باسـکراوە پێویســتە تێبینــی ئەوە بکەیـن، کە شۆڕشــی نەتەوەیــی وڵات یــان نــاوچەیەکی داگیرکــراو دژ بە دەوڵەتــی داگیــرکەر دەکــرێ بە وردییەوە ناوبنرێت شۆڕش نەوەک جەنگ (ئەم ناڕەزایەتییەمان بیستووە، بۆیە لێرەدا باســمانکردووە هەرچەنــد پێمــان وایە ئەم جیــاوازی و نــاکۆکییە لەبــارەی وشــە و زاراوەکانەوە زۆر گرنگ و مەترسیدار نییە).

بەهەرحـاڵ ئەسـتەمە کەسـێک سەرکێشـی بکـات و نکـۆڵی بکـات لەوەی بەلجیکـا و سڕبـیا و گالیسـیا و ئەرمینیـا " شۆڕشــەکەیان " دژ بە داگیرکەرەکانیـان نـاوبنێن بە "بەرگــری لە نیشــتیمان" ئەوان مــافی خۆیــانە ئەم کــارە بــکەن. وادەزانــم هــاوڕێ

پۆڵەندییەکان دژی ئەم جۆرە لە شۆڕشن بە بیانوی ئەوەی چینی بۆرژوازەکان لەناو ئەو وڵاتە داگیرکراوانەدا بوونیان هەیە، کە ئەوانیش میللەتە بێگانەکان دەچەوسێننەوە، ڕاستتر بڵێین، دەکرێت بیانچەوسێننەوە، چونکە پرسەکە پرسی "مافی چەوساندنەوە" یە. بەم شێوەیە دەردەکەوێت کە هاوڕێ پۆڵەندییەکان کاتێک جەنگێک یان شۆڕشێکی دیاریکراو هەڵدەسەنگێنن ناڕواننە ناوەڕۆکە کۆمەڵایەتییە ڕاستەقینەکەی کە "تێکۆشانی نەتەوەیەکی چەوساوەیە بۆ ڕزگاربوون لە دەوڵەتێکی چەوسێنەر" بەڵکو دەڕواننە ئەگەری پراکتیزەکردنی "مافی چەوساندنەوە" لەلایەن چینی بۆرژوازییەوە کە هێشتا خۆی چینێکی چەوسێنراوە لەناو ئەو وڵاتە داگیرکراوەدا. بۆ نموونە ئەگەر ئەڵمانیا لەساڵی 1917 دا بەلجیکا داگیربکات و خاکەکەی بلکێنێت بە خۆیەوە و لەساڵی 1918 دا بەلجیکا شۆڕش بکەن بۆ بەدەستهێنانی سەربەستی، ئەوا هاوڕێ پۆڵەندییەکان دژی شۆڕشەکە دەبن بە بیانوی ئەوەی بۆرژوازییەتی بەلجیکی "مافی چەوساندنەوەی میللەتە بێگانەکان" بەدەست دەهێنن!.

ئەم ئەرگومێنتە خاڵییە لە هەر ڕۆحییەتێکی مارکسی و تەنانەت شۆڕشگێڕیش. ئەگەر نامانەوێت خیانەت لە سۆسیالیزم بکەین ئەوا ئەرکە لەسەرمان پشتیوانی هەموو ئەو شۆڕشانە بکەین کە دژی دوژمنە سەرەکییەکەمانن ئەویش بۆرژوازییەتی دەوڵەتە زلهێزەکانە، بەمەرجێک شۆڕشی چینی کۆنەپەرست نەبێت. ئەگەر ئێمە ڕەتی بکەینەوە کە هاوکاریی شۆڕشی ناوچە داگیرکراوەکان بکەین ئەوا بابەتییەن دەبینە پشتگیری سیاسەتی داگیرکاری و لکاندن. لە ئەمڕۆدا و بەتایبەت لە "لە قۆناغی ئیمپریالیزمدا" کە قۆناغی شۆڕشی سۆسیالیزمی ساوایە، پێویستە پرۆلیتاریا بە تەواوی هاوکاری شۆڕشی ناوچە داگیرکراوەکان بکات تاوەکو سبەی یان لە هەمان کاتدا بۆرژوازییەتی دەوڵەتە "زلهێزەکان" لەناو بەرێت کە بەهۆی شۆڕشەکانەوە لاوازکراوە.

بەڵام هاوڕێ پۆڵەندییەکان سەرەڕای ئەمەش هەنگاوی زیاتر دەنێن لە ئاراستەکەیاندا کە پشتگیرییە لە داگیرکاری و لکاندن. ئەوان بەوە ناوەستن کە دژی هەر شۆڕشێک بن لەلایەن ناوچە داگیرکراوەکانەوە بەڵکو دژی هەر هەوڵێکن کە ئەو ناوچانە بیگرنە بەر بۆ گەڕاندنەوەی سەربەخۆییان ئەگەر هەوڵێکی ئاشتییانەش بێت. بڕوانن:

" سۆسیال دیموکراتی ڕەتی دەکاتەوە کە هەر بەرپرسیارێتییەک هەڵبگرێت کە دەرئەنجامی سیاسەتی چەوساندنەوە بێت کە ئیمپریالیزم پیادەی دەکات، لە تێکۆشانیدا

دژی ئەم سیاسەتە بە هیچ جۆرێک <u>بەباشی نازانێت هێڵی سنوریی نوێ لەناو ئەوروپادا بونیاد بنرێت یان ئەو هێڵە سنورییانەی کەئیمپریالیزم لەناوی بردوون دووبارە بونیاد بنرێنەوە</u>(هێڵەکە لەلایەن نوسەرە پۆڵەندییەکانەوەیە)".

لە ئێستادا ئیمپریالیزم هێڵە سنورییەکانی نێوان ئەڵمانیا و بەلجیکا و هەروەها نێوان ڕوسیا و گالیسیای تێکشکاندووە. سۆسیال دیموکراتی ئەنتەرناسیۆنالیش، بەڕای هاوڕێ پۆڵەندییەکان، دەبێت دژی هەر جۆرە هەوڵێک بن بۆ دووبارە بونیاد نانەوەی ئەو سنورانە. لەساڵی 1905 دا و "لە قۆناغی ئیمپریالیزمدا" کاتێک پەرلەمانی ئۆتۆنۆمی نەرویج جیابوونەوەی وڵاتەکەی لە سوید ڕاگەیاند، وە کاتێک هەوڵی کۆنەپەرستەکانی سوید بۆ هەڵگیرساندنی جەنگی سوید دژ بە بەلجیکا بەهۆی نارەزایەتی کرێکارانی سوید و دۆخی ئیمپریالیزمی جیهانییەوە شکستی هێنا ـ سۆسیال دیموکراتەکان بە ڕای هاوڕێ پۆڵەندییەکان دەبوو دژی جیابوونەوەی نەرویج بن، چونکە ئەمە بێ دوودڵی مانای "بونیادنانی سنوری نوێیە لە ئەوروپا"!

ئەم ئاراستەیە بە ئاشکرا باوەڕی بە سیاسەتی داگیرکاری و لکاندن هەیە. پێویست ناکات بەرپەرچی بدەینەوە، چونکە خۆی بەرپەرچی خۆی دەداتەوە. هیچ پارتێکی سۆسیالیستی سەرکێشی ناکات بەوەی خاوەندارێتی لەم هەڵوێستە بکات و بڵێت: "ئێمە بەگشتی دژی سیاسەتی لکاندنین، بەڵام لە ئەوروپا پەسەندی دەکەین یان لێی بێدەنگ دەبین ئەگەر ڕووبدات ".

ئێمە تەنها دەمانەوێت سەرچاوە تیۆرییەکانی ئەو هەڵەیە دیاری بکەین کە هاوڕێ پۆڵەندییەکانی بەرەو ئەم "نائیمکانییەت"ە ئاراستەکردووە. دواتریش ئەوە ڕوون دەکەینەوە بۆچی هیچ جیاکارییەک نابینین لە هەمبەر ئەوروپاوە. ئەم دوو دەربڕینەی ناو تێزەکانی هاوڕێ پۆڵەندییەکان سەرچاوەکانی تری هەڵەکە ڕوون دەکەنەوە:

"کاتێک ڕەوڕەوەی ئیمپریالیزم خولایەوە و دەوڵەتە سەرمایەدارییە تازە دروست بووەکانی لەژێریدا پلیشاندەوە، ئەوا لەوێدا چەقبەستنی سیاسی و ئابووریی جیهانی سەرمایەداری لە فۆرمێکی دڕندانەی چەوساندنەوەی ئیمپریالیستیدا بەدەردەکەوێت، ئەمەش ڕێگا بۆ سۆسیالیزم خۆشدەکات".

ئەم پاکانەیە بۆ سیاسەتی لکاندن هیچ پەیوەندی بە مارکسیزمەوە نییە، بەڵکو ئاراستەی ستروڤیزمە. سۆسیال دیموکراتە ڕوسییەکان کە ڕووداوەکانی ساڵی 1980 یان لە یادە، زۆرباش ئاشنای ئەم شێوازەن لە شێواندنی مارکسیزم، کە شێوازێکە

لەلای ستروڤـ و کاناو و لیگین و هاوکارانیـان بەدی دەکرێت. لە نـاو تێزەکانی هـاوڕێ پۆڵەندییەکانمانـدا و لە (بەشـی سـێ ــ پەرەگرافـی دووەم) دا ئەم باسـە دەخـوێنینەوە لەسەر ستروڤیستە ئەڵمانییەکان کە بە "سۆسیال ئیمپریالیستەکان" ناودەبرێن:

"(دروشمی مـافی چارەی خۆنووسـین) بە هـۆی سروشـتە وەهمـی و خـەیاڵییەکەیەوە هەلـی بـۆ سۆسـیال ئیمپریالیسـتەکان ڕەخسـاندووە بـۆ ئەوەی خەباتمـان دژ بە چەوساندنەوەی نەتەوایەتی وەکو ئاراستەیەکی عاتیفیانە وێنابکەن کە هیچ بنـاغەیەکی مێژوویـی نییە، تـاوەکو لە دواتـردا بـاوەڕی پرۆلیتاریـا بە زانسـتی بـوونی پرۆگرامـی سۆسیال دیموکراتی لاواز بکەن ".

ئەمە واتا داهێنەرانی ئەم بۆچوونە هەڵوێستی سرۆڤیستە ئەڵمانییەکان بە "زانستي" دادەنێن! پیرۆزباییان لێ دەکەین.

لەڕاسـتیدا لاوازتـرین شـت دەتـوانێ ئەم ئەرگـۆمێنتە سـەیرە هەرەس پـێ بهێنێت، کە هەڕەشـەی ئاشکرا کردنی ڕاستی و دروستی هەڵوێستی شـوێنکەوتووانی لینچ و کانـا و و پـارڤۆس دەکـات بەراورد بە هەڵوێسـتی ئێمە: ئەوەش ئەوەیە بیری شـوێنکەوتووانی لیــنچ گونجــاوە لەگەڵ ڕێبازەکەیانــدا، لە ژمارەکــانی 8 و 9 ی گۆڤــاری ئەڵمــانی شۆڤێنیسـتی (گلـۆک) دا ــ ئەوەمـان بە مەبەسـت باسـکرد لە تێزەکانمانـدا ــ لینچ لەیەک کاتـدا دەیەوێـت "نـا زانسـتي"بوونی دروشـمی چـارەی خۆنووسـین (دیـارە سۆسـیال دیمـوکراتە پۆڵەنـدییەکان ئەم ئەرگـۆمێنتەی لیـنچ بە ڕەتنەکـراوە و چەسـپاو دادەنـێن، ئەمەش لە تێزەکانیانـدا بەدی دەکرێت کە باسمانـکردن) و،هەروەهـا "نـا زانسـتي"بوونی دروشمی بە گژداچوونەوەی سیاسەتی لکاندنیش بسەلمێنێت!

لــینچ زۆر بە باشــی و جــوانی لەو ڕاســتییە ســادەیە تــێدەگات کە بــۆ هــاوڕێ پۆڵەندییەکانمان ڕوونکردەوە و ئەوانیش نەیانویست وەڵامبمان بدەنەوە، ئەو ڕاسـتییەش ئەوەیە: هیچ جیاوازییەکی " سیایی یان ئابووری"

تەنانەت لۆژیکیش نییە لەنێوان "دانـان" بە مافی چارەی خۆنووسین و "دژبـوون" بە سیاسەتی لکاندن. ئەگەر هاوڕێ پۆڵەندییەکان ئەرگۆمێنتی شوێنکەوتووانی لـینچ دژ بە مافی چارەی خۆنووسین بە دروست بزانن ئەوا ڕاستییەک هەیە پێویسـتە قبـوڵی بکەن ئەوەش ئەوەیە کە: شوێنکەوتووانی لینچ ئەم ئەرگۆمـێنتانە بۆ دژایەتی تێکۆشـان دژ بە سیاسەتی لکاندن بەکار دەهێنن.

ئەو هەڵە تیۆرییەی کە بۆتە بناغەی هەموو ئەرگۆمێنتەکانی هاوڕێ پۆڵەندییەکانمان، بوە هۆی ئاراستەکردنیان بۆ بوون بە پشتگیرێکی دژەخۆ لە سیاسەتی لکاندن.

5 ـ بۆچی سۆسیال دیموکراتەکان دژی سیاسەتی لکاندنن؟

بە بۆچوونی ئێمە وەڵامی ئەم پرسیارە ڕوونە، چونکە سیاسەتی لکاندن دژی مافی چارەی خۆنووسینی نەتەوەکانە و فۆرمێکە لە فۆرمەکانی چەوساندنەوەی نەتەوەیی.

بە ڕای سۆسیال دیموکراتە پۆڵەندییەکان پێویستە ڕوونکردنەوەی تایبەت هەبێت بۆ هۆکاری دژایەتی کردنی سیاسەتی لکاندن، ئەو ڕوونکردنەوانەش (بەشی سێ – پەرەگرافی یەک لە تێزەکانیاندا) بووە هۆی ئەوەی داهێنەرانی ئەم بۆچوونە بکەونە ناو زنجیرەیەکی تری دژیەکییەوە.

ئەوان دوو ئەرگۆمێنت دەهێننەوە وەکو بەهانە بۆ دژایەتیمان بەرامبەر سیاسەتی لکاندن (سەرەڕای ئەرگۆمێنتە "زانستیەکانی" شوێنکەوتووانی لینچ).

یەکەم: "بەرامبەر ئەو بۆچوونەی پێی وایە کە سیاسەتی لکاندن لە ئەوروپادا پێویستە بۆ بەدەستهێنانی ئاسایشی سەربازی دەوڵەتە ئیمپریالیستە سەرکەوتووەکان، سۆسیال دیموکراتەکان ئەو ڕاستییە دەخەنە ڕوو کە سیاسەتی لکاندن تەنها خزمەت بە تۆخکردنەوەی دوژمنایەتییەکان و زیادکردنی مەترسی جەنگ دەکات...".

ئەمە وەڵامێکی کەم و کورتە بۆشوێنکەوتووانی لینچ، چونکە ئەرگۆمێنتی سەرەکی ئەوان ئەوەنییە کە سیاسەتی لکاندن پێویستییەکی سەربازییە، بەڵکو سیاسەتێکی ئابووری پێشکەوتن خوازانەیە و مانای چەقبەستنە لە سایەی ئیمپریالیزمدا. ئەمە چی لۆژیکێکە سۆسیال دیموکراتە پۆڵەندییەکان لە یەک کاتدا دان بە سروشتی پێشکەوتن خوازی ئەم چەقبەستنەدا بنێن لە کاتێکدا دووبارە بونیادنانەوەی ئەو هێڵە سنورییانەی کە ئیمپریالیزم لە ئەوروپادا لەناوی بردوون ڕەتدەکەنەوە و، لە دواتریشدا دژ بە سیاسەتی لکاندن دەوەستنەوە؟

دوای ئەمەش پرسیارێک هەیە: کام جۆری جەنگ مەترسییەکەی زیاد دەکات بەهۆی سیاسەتی لکاندنەوە؟

بەدڵنیایەوە جەنگی ئیمپریالیستی نییە، چونکە جەنگە ئیمپریالیستەکان هۆکاری تریان هەیە. دوژمنایەتیە سەرەکییەکان لەم جەنگە ئیمپریالیستییەی ئێستادا بێ گومان لەنێوان ئەڵمانیا و بەریتانیا، ئەڵمانیا و ڕوسیایە. ئەم دوژمنایەتیانە هیچ پەیوەندییەکیان بە

سیاسەتی لکاندنەوە نییە. ئەو مەترسییەی کە زیاد دەکات مەترسی جەنگ و شۆڕشە نەتەوەییەکانە، بەڵام چۆن دەکرێ کەسێک لەلایەکەوە ڕایبگەیەنێت کە جەنگی نەتەوەیی ئەستەمە "لە قۆناغی ئیمپریالیزمدا" و لەلایەکی ترەوە باس لە "مەترسی" جەنگی نەتەوەیی بکات؟ ئەمە نالۆژیکییە.

ئەرگۆمێنتی دووەم: کرداری لکاندن "کەلێن لەنێوان پرۆلیتاریای نەتەوەی باڵادەست و پرۆلیتاریای نەتەوەی ژێردەست دروست دەکات... بۆیە پرۆلیتاریای نەتەوەی ژێردەست لەگەڵ چینی بۆرژوازی نەتەوەکەیاندا یەکدەگرن و هەردووکیان وەکو دوژمنی خۆیان سەیری پرۆلیتاریای نەتەوەی باڵادەست دەکەن. بەوەش لە بری ئەوەی پرۆلیتاریا شەڕێکی چینایەتی ئەنتەرناسیۆنال هەڵبگیرسێنێ دژ بە بۆرژوازییەتی جیهان، دابەش دەبن و ئایدۆلۆژییەن گەندەڵ دەبن".

ئێمە بە تەواوی هاوڕاین لەگەڵ ئەم ئەرگۆمێنتانە، بەڵام ئایا لۆژیکییە ئێمە لەیەک کاتدا دوو ئەرگۆمێنت لەسەر هەمان پرس بخەینە ڕوو کە یەکتری هەڵدەوەشێننەوە.

ئەوەتا لە پەرەگرافی سێیەمی پەرەگرافی یەکی تێزەکانیاندا دەبینین ئەرگۆمێنتی پێشوو کە وای دەبینێ سیاسەتی لکاندن دەبێتە هۆی دابەشبوونی ڕیزەکانی پرۆلیتاریا، دوای ئەوە لە پەرەگرافی چواردا داوامان لێ دەکات دژی ڕەتکردنەوەی ئەو کرداری لکاندنە بین کە لە ئەوروپا ڕوویانداوە وکاریان تێکردووە و لە بەرامبەردا هەوڵبدرێت بۆ " پەروەردەکردنی جەماوەری کرێکارانی هەردوو نەتەوەی باڵادەست و ژێردەست بە ڕۆحێکی هاوپشتییانە بۆ تێکۆشان". ئەگەر ڕەتکردنەوەی کرداری لکاندن ئاراستەیەکی عاتیفی و کۆنەپەرستانە بێت ئەوا نابێت بگوترێت کرداری لکاندن "کەلێن" دەخاتە نێوان ڕیزەکانی "پرۆلیتاریا" وە و دابەش بوون دروست دەکات، بەڵکو بە پێچەوانەوە دەبێت وەک پێشمەرجی یەکگرتنی پرۆلیتاریای نەتەوە جیاوازەکان لێی بڕوانین.

ئێمە دەڵێین: بۆ ئەوەی بتوانین شۆڕشێکی سۆسیالیستی سەربخەین و بۆرژوازییەت لەناو بەرین، پێویستە یەکێتی ڕیزەکانی کرێکاران زیاتر بێت، ئەم یەکێتییەش لە ڕێگەی تێکۆشان لە پێناوی مافی چارەی خۆنووسیندا بەدەست دێت، مەبەستمان تێکۆشانە دژ بە سیاسەتی لکاندن.

هەڵوێستی ئێمە ڕوون و ئاشکرایە، بەڵام هاوڕێ پۆڵەندییەکان کە پێیان وایە ئەو کرداری لکاندنانەی لە ئەوروپا ڕوویانداوە " نابێت هەڵبوەشێنرێنەوە" و جەنگە نەتەوەییەکان "ئەستەمن"، ئەوا ئەوان شکست بە خۆیان دەهێنن کاتێک دژی کرداری لکاندن دەوەستنەوە، لە ڕێگەی بەکارهێنانی ئەرگومێنتەکانیان لەسەر جەنگی نەتەوەیی!، چونکە ئەم ئەرگومێنتانە دەمانگەیەنن بەوەی کرداری لکاندن کۆسپ دەخاتە ڕێگەی یەکڕیزی و هاوپشتی نێوان کرێکارانی نەتەوە جیاوازەکان!

به مانایەکی تر، سۆسیال دیموکراتی پۆڵەندییەکان لە هەوڵیاندا بۆ دژایەتی سیاسەتی لکاندن ناچارن لە کۆگای تیۆری خۆیاندا چەند ئەرگومێنتێک دەربهێنن کە خۆیان لەڕووی پرەنسیپەوە ڕەتی دەکەنەوە.

پرسی کۆلۆنییەکان زیاتر ئەمە ڕوون دەکاتەوە.

6 ـ ئایا دەکرێت کۆلۆنییەکان بە "ئەوروپا" بەراورد بکەین لەم پرسە هەنوکەییەدا؟

لە تێزەکانماندا هاتووە کە خواستی دەستبەجێ ڕزگارکردنی شۆڕشگێڕانەی کۆلۆنییەکان "نامومکینە" (واتا بەبێ زنجیرە شۆڕشێک بەدی نایەت و بەبێ سۆسیالیزم بەردەوام نابێت) لە سایەی سەرمایەداریدا، ئەمیش هاوشێوەی مافی چارەی خۆنووسینی نەتەوەکان و هەڵبژاردنی کارمەندە مەدەنییەکانی دەوڵەت و کۆماری دیموکراتی... هتد. هەروەها خواستی ڕزگارکردنی کۆلۆنییەکان هیچ نییە جگە لە "دانان بە مافی چارەی خۆنووسینی نەتەوەکاندا".

هاوڕێ پۆڵەندییەکان وەڵامی هیچ یەکێک لە ئەرگومێنتەکانیان نەدایەوە، بەڵکو هەوڵیاندا جیاوازی بکەن لە نێوان "ئەوروپا" و کۆلۆنییەکاندا. ئەوان لە هەمبەر ئەوروپاوە بوون بە پشتگیری سیاسەتی لکاندن ئەمەش بەو هۆیەی هەڵوەشاندنەوەی هەموو کردارێکی لکاندن ڕەت دەکەنەوە کە لە ئەوروپا ڕوویانداوە، بەڵام لەبارەی کۆلۆنییەکانەوە یەک داواکاری بێ مەرجیان هەیە ئەویش "دەرچن لە کۆلۆنییەکان!".

بەم شێوەیە بێت، دەبێت سۆسیالیستە ڕوسییەکان ئەم داواکارییە پێشکەش بکەن: "دەرچن لە توركستان و خیڤا و بوخارا... و هتد" بەڵام ڕەنگە بە "خەیاڵپڵاو" و "عاتیفی و نازانستی" و چەندین تۆمەتی تر تۆمەتبار بکرێن، بەهەمان شێوە ئەگەر داوای ئازادی جیابوونەوەی پۆڵەندا و فینلەندا و ئۆکرانیا و ئەوانی تر بکەن. وە دەبێت سۆسیالیستە

بەریتانییەکانیش ئەم داواکارییە بکەن "دەرچن لە ئەفریقیا و هیند و ئوستralia" بەڵام دەرمەچن لە ئیرلەندا. بەڵام بناغە تیۆرییەکانی ئەم جیاکارییە نادروستە چین؟ کێشەیەکی وەها ناکرێت فەرامۆش بکرێت.

ئەرگۆمێنتی بنەڕەتی دژەکانی مافی چارەی خۆنووسین ئەوەیە کە "نامومکینە". بەڵام هەمان ئایدیا بە کەمێک جیاوازییەوە باسیان کردووە لە شوێنێکدا کە ئاماژە بە "چەق بەستنی سیاسی و ئابووری" دەکەن.

ئاشکرایە چەق بەستن بە لکاندنی کۆلۆنییەکانیش ڕوو دەداتەوە. پێشتریش جیاوازی هەبوو لەنێوان کۆلۆنییەکان و میللەتە ئەوروپییەکان ــ یان بەلایەنی کەم زۆرینەی میللەتە ئەوروپییەکان ـ کۆلۆنییەکان بوون بە گۆڕەپانێک بۆ گۆڕینەوەی کاڵا نەوەک بۆ بەرهەمێنانی سەرمایەداری. ئیمپریالیزم ئەم دۆخەی گۆڕی. ئیمپریالیزم زیاتر لە هەموو شتێکی تر سەرمایە هەناردە دەکات. بەرهەمهێنانی سەرمایەداری بە خێراییەکی زۆر گوازرایەوە بۆ کۆلۆنییەکان و هیچ ڕێگایەکیش نییە بۆ دەربازکردنی بە پەشت بەستن بە ئابووری سەرمایەداریی ئەوروپی. ئەگەر لە گۆشەنیگای سەربازی و فراوانبوونەوە لێی بڕوانین ئەوا جیابوونەوەی کۆلۆنییەکان تەنها لە سایەی سۆسیالیزمدا مومکینە. بەڵام لە سایەی سەرمایەداریدا تەنها لە ڕێگەی زنجیرەیەک ڕاپەڕین و شۆڕشەوە بەدی دێت کە کۆلۆنی و میترۆپۆلیتانەکان لە ئەستۆی بگرن.

بەشی زۆری نەتەوە پاشکۆکانی ئەوروپا (هەموو نەتەوە پاشکۆکان ناگرێتەوە، لەوانە ئەلبانییەکان و زۆربەی نەتەوە ناڕوسییەکانی ناو ڕوسیا) لە ڕووی سەرمایەدارییەوە پێشکەوتووترن لە کۆلۆنییەکان ، بەڵام هەر ئەم هۆکارەیە کە گەورەترین بەرەنگاری دژی چەوساندنەوەی نەتەوەیی و سیاسەتی لکاندن بەرهەم دەهێنێت! بەم هۆیەوە پەرەسەندنی سەرمایەداری لەژێر هەر بارێکی سیاسیدا بێت لەوانەش جیابوونەوە، لە ئەوروپادا سەلامەت و مسۆگەرترە تاوەکو کۆلۆنییەکان.

هاوڕێ پۆڵەندییەکان لەبارەی کۆلۆنییەکانەوە لە (بەشی یەکەم ـ بەشی چوارەم) دا دەڵێن "سەرمایەداری لەوێ هەتا ئێستاش ڕووبەڕووی ئەرکی گەشەپێدانی سەربەخۆی هێزەکانی بەرهەمهێنان بووەتەوە...". ئەمە لە ئەوروپادا ڕوونتر هەستی پێدەکرێت: بە دڵنیاییەوە سەرمایەداری لە هەریەکە لە پۆڵەندا و فینلەندا و ئۆکرانیا و ئەلزاس، کاردەکات بۆ گەشەپێدانی هێزەکانی بەرهەمهێنان بە شێوەیەکی بەهێزتر و خێراتر و سەربەخۆتر تاوەکو لە کۆلۆنییەکانی وەکو هیند و تورکستان و میسر و ئەوانی تر. لە

کۆمەڵگا بەرهەمێنەرەکانی کالادا گەشەسەندنی سەربەخۆ یان هەر جۆرێکی تری گەشەسەندن ئەستەمە بوونی هەبێت بەبێ بوونی سەرمایە. بەڵام لە ئەورووپادا وڵاتە پاشکۆکان سەرمایەی تایبەت بەخۆیان هەیە و هەروەها دەستکەوتنی سەرمایە تا ڕادەیەکی زۆر ئاسانە، بە پێچەوانەی کۆلۆنییەکان. کۆلۆنییەکان خاوەنی سەرمایەی خۆیان نین ، لەگەڵ ئەمەشدا هیچ کۆلۆنییەک لە سایەی تەمویلی سەرمایەداریدا ناتوانێت سەرمایەی تایبەت بەخۆی بەدەست بهێنێت تەنها لەژێر مەرجگەلێکی سیاسیدا نەبێت کە ژێردەست بوونی دەچەسپێنن. کەوابێت، دوای هەموو ئەمانە، داواکاری ئازادبوونی بێ مەرج و ڕاستەوخۆی کۆلۆنییەکان مانای چییە؟ ئایا ئەم داواکارییە "خەیاڵپلاوانە" تر نییە، بەو مانایەی شوێنکەوتووانی ستروڤـ و لینچ و کاناو بەکاری دەهێنن و هاوڕێ پۆڵەندییەکان بەداخەوە شوێن پێیان هەڵدەگرن، بەمەش مارکسیزم دەشێوێنن؟ هەر لادانێک لە مانایەکی ئاسایی و باو و هەروەها هەر شتێکی شۆڕشگێڕانە بەلای ئەوانەوە بە ئاراستەیەکی خەیاڵپلاوانە ناو دەبرێت، بەڵام جوڵانەوە شۆڕشگێڕییەکان بە هەموو جۆرەکانیانەوە ـ لەوانەش جوڵانەوە نەتەوەییەکان ـ لە ئەورووپادا بەهێزتر و مومکینتر و گونجاوترن و ئەگەری شکستیان کەمترە تاوەکو لە کۆلۆنییەکاندا.

هاوڕێ پۆڵەندییەکان لە (بەشی یەکەم ـ پەرەگرافی سێیەم) دا دەڵێن "سۆسیالیزم دەتوانێت هاوکارییەکی فەرهەنگی خۆنەویستانەی میللەتە کۆلۆنییە دواکەوتووەکان بکات بەبێ فەرمانڕەوایی کردنیان" ئەمە تەواو ڕاستە. بەڵام لەسەر چی بناغەیەک گریمانەی ئەوە دەکرێت نەتەوەیەکی گەورەو دەوڵەتێکی زلهێز کاتێک دەگۆڕێت بۆ سۆسیالیزم ناتوانێت نەتەوەیەکی بچوک و ژێردەستەی ئەورووپا بەلای خۆیدا ڕابکێشێت لە ڕێگەی "هاوکارییەکی فەرهەنگی خۆنەویستانەوە". ئەوە مافی جیابوونەوەی "بەخشراوە" لەلایەن سۆسیال دیموکراتە پۆڵەندییەکانەوە بە کۆلۆنییەکان کە نەتەوە ئەورووپییە بچوک و پێشکەوتووە ژێردەستەکان ڕادەکێشێت بۆ یەکگرتن لەگەڵ دەوڵەتە سۆسیالیستە بەهێزەکان، چونکە لە سایەی سۆسیالیزمدا دەوڵەتی گەورە واتە کاتژمێری کاری کەمتر و کرێی کاری زیاتری ڕۆژانە. جەماوەری کرێکاران کاتێک خۆیان لە ژێردەستی بۆرژوازییەت ڕزگار دەکەن ڕاستەوخۆ و بەبێ بەرهەڵستی هەوڵی تێکەڵبوون و یەکگرتن دەدەن لەگەڵ وڵاتە سۆسیالیستییە گەورە و پێشکەوتووکان بۆ بەدەستهێنانی ئەو "هاوکارییە فەرهەنگییە" بە مەرجێ نەتەوە باڵادەستەکانی پێشوو

هەستی ڕێزی خۆگرتنی نەتەوە ژێردەستەکانی پێشوو پێشێل نەکەن کە هەستێکی دیموکراتی و پێشکەوتووە، و بە مەرجێ ئەم نەتەوانە مافی یەکسانی خۆیان پێ ببەخشرێت لە هەموو شتێکدا، لەوانەش مافی بونیادنانی دەوڵەت یان ئەزموونی ڕێکخستنی "دەوڵەتی خۆیان". لەسایەی سەرمایەداریدا ئەم "ئەزموونە" واتا جەنگ و گۆشەگیری و تەریکی و خۆپەسەندی تەسکی چەند نەتەوەیەکی بچوکی تایبەت (بۆنموونە: هۆڵەندا و سویسرا).

بەڵام لە سایەی سۆسیالیزمدا جەماوەری کرێکاران خۆیان هەرگیز بە تەریکی و گۆشەگیری ڕازی نابن بە هۆکاری ئەو پاڵنەرە ئابووریانەی پێشتر باسکران، بەڵام فۆرمە سیاسییە جیاوازەکان و ئازادی جیابوونەوە و ئەزموونی ڕێکخستنی دەوڵەت ـ ئەمانە هەمووی دەمێننەوە تا ئەوکاتەی هەموو فۆرمەکانی دەوڵەت دەپوکێنەوە ـ هەموو دەبنە بناغەی ژیانێکی فەرهەنگی و سەرکەوتوو بەشێوەیەک نەتەوەکان هەنگاوی خێراتر دەنێن بەرەو نزیکبوونەوە لە یەک و تەبایی نێوانیان.

کاتێک هاوڕێ پۆڵەندییەکان کۆلۆنییەکان جیادەکەنەوە و بەراوردیان دەکەن بە ئەوروپا دەکەونە دژیەکییەکی گەورە و بە خێرایی ساختەیی و نادروستی ئەرگۆمێنتەکانیان بەدەردەکەوێت.

7 ـ مارکسیزم یان پرۆدۆنیزم ؟

لەکاتی ئاماژەکردنمان بە هەڵوێستی مارکس بەرامبەر جیابوونەوەی ئیرلەندا هاوڕێ پۆڵەندییەکان بۆ یەکەمین جار وەڵامی ڕاستەوخۆ و ئاشکرایان داینەوە. کەوایە ڕەخنەکەیان چییە؟ دەڵێن ئاماژەکردن بۆ هەڵوێستی مارکس لەنێوان ساڵانی 1848 بۆ 1871 "هیچ بەهایەکی نییە".

ئەوان ئەم پێداگرییە ڕقاوی و سەپێنراوەی خۆیان بەو ئەرگۆمێنتە پشت ڕاست دەکەنەوە کە مارکس لە "هەمان کاتدا" دژی هەوڵی چیکەکان و سلاڤییە باشورییەکان بووە بۆ سەربەخۆیی[5] .ئەم ئەرگۆمێنتە تا دوا ڕادە ڕقاویە، چونکە زۆر نادروستە.

مارکسییە پۆڵەندییەکان مارکس وەکو بیرمەندێکی سەرلێشواو دەبینن، چونکە "لە هەمان کاتدا" ڕای دژیەکی هەبووە، ئەوە ناڕاستە و بە دڵنیاییەوە مارکسیزم نییە. ئەوە خواستی شیکارییەکی "کۆنکرێتی" یە کە هاوڕێ پۆڵەندییەکان پێداگری لەسەر دەکەن و خۆشیان جێبەجێی ناکەن، ئەم جۆرە شیکارییەمان پێویستە بۆ گەڕان بەدوای ئەوەی

تاچەند ئەگەری ئەوە هەیە هەڵوێستە جیاوازەکانی مارکس لە بارەی بزوتنەوە "نەتەوەیی" یە جیاوازەکانەوە لەهەمان دیدگای سۆسیالیستییەوە سەرچاوەیان نەگرتبێت.

ئاشکرایە مارکس ئارەزووی سەربەخۆیی پۆڵەندای دەکرد بە ئامانجی بەرەو پێشچوونی دیموکراسی ئەوروپی لە خەباتیدا دژی هێز و دەسەڵاتی قەیسەری. دەکرێ بگوترێت: دژی دەسەڵات و باڵادەستی قەیسەرییەتی کۆنەپەرست. دروستی و بەهای ئەم هەڵوێستە سەلما کاتێک لەساڵی 1849 دا سوپای کۆیلەکانی ڕوسیا بزوتنەوەی شۆڕشگێڕی لە هەنگاریادا تێکشکاند کە بزوتنەوەیەکی ڕزگاریخوازی نەتەوەیی و شۆڕشگێڕی دیموکراسی خوازبوون. لەو کاتەوە تاکو مردنی مارکس، بەڵکو دوای ئەوەش تا ساڵی 1890 ئەنگڵس پشتگیری هەر خەباتێکی دەکرد دژ بە قەیسەرییەت، هەر کاتێک مەترسی ئەوە هەبوایە کە قەیسەرییەت ـ بە هاوپەیمانی لەگەڵ فەرەنسا ـ جەنگێکی کۆنەپەرستانە دژ بە ئەڵمانیای نائیمپریالیست و خاوەن دەوڵەتێکی سەربەخۆی نەتەوەیی ڕابگەیەنێت. تەنها لەبەر ئەم هۆکارەش مارکس و ئەنگڵس دژی بزوتنەوە نەتەوەییەکانی چیک و سلاڤییە باشورییەکان وەستانەوە. ئاماژەیەکی خێراش بۆ نووسینەکانی مارکس و ئەنگڵس لەنێوان ساڵەکانی 1848 و 1849 باشترین گەواهیدەرن بۆ ئەو کەسانەی بەڕاستی مارکسیزمیان بەلاوە گرنگە نەوەک بە ئامانجی خستنە لاوەی مارکسیزم. نووسینەکانی ئەو کاتەیان دەیسەلمێنن کە مارکس و ئەنگڵس بە ڕوونی و دیاریکراوی جیاوازییان کردبوو لەنێوان " تەواوی وڵاتە کۆنەپەرستەکان" کە وەکو "سنورە دەرەکییەکانی ڕوسیا" لە ئەوروپادا خۆیان دەنواند و هەروەها "وڵاتە شۆڕشگێڕەکان" کە ئەڵمانیا و پۆڵەندا و مەجەر دەگرێتەوە. ئەمە ڕاستییەکی جێگیرە. هەروەها لەو کاتەدا وەکو ڕاستییەکی حاشا هەڵنەگر دەرکەوت: کاتێک لەساڵی 1848 دا نەتەوە شۆڕشگێڕەکان خەباتیان بۆ سەربەخۆیی دەکرد قەیسەرییەت دوژمنی سەرەکی ئەوان بوو، لە هەمان کاتدا چیک و ئەوانی تر وەکو وڵاتێکی کۆنەپەرست خۆیان دەنواند و وەکو هێڵی پێشەوەی قەیسەرییەت دەردەکەوتن.

ئەو وانەیە چییە کە دەکرێت لەم نموونە کۆنکرێتییەوە بەدەستی بهێنین کە پێویستی بە شیکارێکی کۆنکرێتی هەیە ئەگەربمانەوێت ڕاستگۆ بین بەرامبەر بە مارکسیزم؟:

1 / سودی ڕزگاربوونی ژمارەیەک وڵاتی گەورە و زلهێزی ئەوروپی زۆر زیاترە لە سودی بزوتنەوە ڕزگاریخوازەکانی وڵاتە بچوکەکان.

2 / خواستی دیموکراسی پێویستە بە تەنهایی و دابڕاوی لێی نەڕوانین بەڵکو دەبێت لەسەر ئاستی ئەوروپا ـ لە ئەمڕۆدا دەکرێ بڵێین لەسەر ئاستی جیهاندا ـ لێی بڕوانین.

ئەمە جەوهەری باسەکەیە، هیچ ئاماژەیەکی دوور و نزیک بوونی نییە بۆ دەست بەردار بوون لەو پرەنسیپە بنچینەییەی سۆسیالیزم کە پۆڵەندییەکان لە بیریان کردووە و مارکس هەمیشە باوەڕی پێی هەبووە. ئەویش ئەوەیە کە ـ ئەو نەتەوەیە ئازاد نابێت کە نەتەوەیەکی تر دەچەوسێنێتەوە. ئەگەر هەمان ئەو حاڵەتەی ڕووبەڕووی مارکس بووەوە کاتێک قەیسەرییەت باڵادەست بوو بەسەر سیاسەتی جیهانیدا دووبارە ببێتەوە، بۆنموونە ژمارەیەک وڵات کە شۆڕشێکی سۆسیالیستی هەڵبگیرسێنن (وەکو شۆڕشی دیموکراتی بۆرژوازی کە لەساڵی 1848 دا لە ئەوروپا هەڵگیرسا) و چەند وڵاتێکی تر ڕۆڵی بەرگریکەری سەرەکی لە بۆرژوازی کۆنەپارێز ببینن ـ ئەرکە لەسەرمان لێرەدا ئێمەش پشتگیری جەنگە شۆڕشگێڕییەکە بکەین دژ بە وڵاتە بەرگریکارەکان و لایەنگری "تێکشکاندنیان" بین و لایەنگری ڕووخاندنی سنورەکانیان بین، گرنگ نییە چەندێک بزوتنەوەی نەتەوە بچوکەکان لەناو سنورەکاندا بوونیان هەبێت. دواتریش لەبری ڕەتکردنەوەی هەریەکێک لە نموونەی تەکتیکە مارکسییەکان، پێویستە شیکارێکی کۆنکریتییانەی ئەم نموونانە بکەین و وانەی گرنگی تێدا بەدەست بهێنین بۆ داهاتوو. ئەگەرنا هەڵوێستمان بە ڕواڵەت مارکسییانەیە کاتێک لە پراکتیکدا دەست بەرداری دەبین. داخوازییەکانی دیموکراسی لە نێویاندا مافی چارەی خۆنووسین داواکاری ڕەها نین بەڵکو بەشێکی بچوکن لە بزوتنەوەی دیموکراسی گشتی (لە ئێستادا: بزوتنەوەی سۆسیالیزمی گشتی) جیهان. لە حاڵەتی تاک و تایبەتدا ڕەنگە بەش دژ بێت بە گشت، لەم حاڵەتەدا دەبێت بەش ڕەت بکرێتەوە. ڕەنگە بزوتنەوەیەکی کۆماری لە وڵاتێکدا تەنها ئامرازێک بێت بۆ پیلانی کڵێسایی یان ئابووری پاشایەتی وڵاتانی تر. لەم حاڵەتەدا پێویستە هاوکاری ئەم بزوتنەوە دیاریکراوە نەکەین، بەڵام گەمژانەیە لەسەر ئەم بناغەیە خواستی کۆماری لە پرۆگرامی سۆسیال دیموکراتی ئەنتەرناسیۆنالدا بسڕینەوە.

ئەم دۆخە بە چی شێوەیەک گۆڕا لە ماوەی نێوان ساڵانی 1848 ـ 1871 و 1898 ــ 1916، (لێرەدا ئاماژە بە گرنگترین قۆناغەکانی ئیمپریالیزم دەکەم: لە جەنگی ئیمپریالیستی ئیسپانی ــ ئەمریکییەوە تاوەکو جەنگی ئیمپریالیستی ئەوروپی)؟ قەیسەرییەت چیتر وەکو پایەیەکی کۆنەپەرستی نەمایەوە ئەوەش بە ڕوونی و ئاشکرایی بەدەردەکەوت لەبەر ئەم هۆیانە:

یەکەم: چونکە سەرمایەداری جیهانی پشتگیری دەکرد، بەتایبەت فەرەنسا.

دووەم: بەهـۆی شۆڕشـی سـاڵی 1915. لەوکـاتەدا سیسـتەمی دەوڵەتە نەتەوەیـیە گەورەکـان ــ دیمـوکراتە ئەوروپییەکـان ــ سـەرەڕای قەیسـەرییەت دیموکراسـی و سۆسیالیزمیشیان پێشکەشی جیهان دەکرد، ژیانی مارکس و ئەنگڵز درێژەی نەکێشا تـاوەکو قۆنـاغی ئیمپریـالیزم ببیـنن. لە ئێسـتەدا سیسـتەم بـریتییە لە کۆمەڵێـک هێـزی ئیمپریالیستی "زلهێز" (ژمارەیان پێنج یان شـەش دەبێت) کە هەر یەکەیان نەتەوەی دی دەچەوسـێننەوە: ئەم چەوسـاندنەوەیەش هۆکـارێکە بـۆ ڕێگەگـرتن لە ڕووخـانی سـەرمایەداری و هاوکـاری هەلپەرسـت و سۆسـیال شـۆڤێنیزمەکانی نـاو وڵاتە ئیمپریالیستە باڵادەستەکانی جیهان دەکات. لەو کاتەدا، کاتێک دیموکراسی ئەوروپای ڕۆژئـاوایی نەتەوە گەورەکـانی ڕزگـار دەکـرد، لە بەرامـبەردا قەیسـەرییەت چەنـد بزووتنەوەیەکـی نەتەوەیـی بچـوکی بەکاردەهێنـا بـۆ بەدەسـتهێنانی ئامـانجە کۆنەپەرستەکانی. لە ئێستادا هاوپەیمـانییەتی ئیمپریـالیزمی قەیسـەری و ئیمپریـالیزمی سـەرمایەداری ئەوروپـی پێشـکەوتوو کە هاوپەیمانییەتیەکەیـان لەسـەر بنەمـای چەوسـاندنەوەی هاوبەشـی چەنـدین نەتەوە بەنـدە، ڕووبەڕووی پرۆلیتـارە سۆسیالیستەکان دەبێتەوە کە دابەش بوون بەسەر پرۆلیتارە شۆڤێنیستەکان "سۆسیال ئیمپریالیستەکان" و پرۆلیتارە شۆڕشگێڕەکان.

ئەمە ئەو گۆڕانکـارییە کۆنکریتییـانەن کە بەسـەر دۆخەکەدا هـاتوون کە سۆسـیال دیمـوکراتە پۆڵەنـدییەکان پشـت گوێیـان خسـت، هەرچەنـد پەیمانیانـدا کە بـابەتی و کـۆنکرێتی بـن! لێرەشـەوە گۆڕانکارییەکـان پراکتیزەکردنـی هەمـان پرەنسـیپە سۆسیالیستەکانیشی گرتەوە: لە پێشتردا بابەتی سـەرەکی خەبات لە دژی قەیسـەرییەت (هەروەها دژی ژمارەیەکی دیاریکراو لە بزووتنەوەی نەتەوەیی بچوک کە قەیسـەرییەت وەک ئامراز بەکاری دەهێنان بۆ ئامانجی نادیموکراسی) و لایەنگری میللەتە شۆڕشگێڕە گەورەکانی ڕۆژئاوا بوو. بەڵام لە ئێستادا سەرەکیترین شت وەستانەوەیە دژ بە بەرەی یەکگرتوو و یەکڕیزی هێزە ئیمپریالیستەکان و بۆرژوازە ئیمپریالیستەکان و سۆسیال ئیمپریالیستەکان، لەپێناو بەکارهێنانی هەموو بزووتنەوە نەتەوەییەکان دژی ئیمپریالیزم، بۆ بەدەستهێنانی ئامانجەکانی شۆڕشی سۆسیالیستی. تاوەکو سروشتی خەبات دژی بەرەی ئیمپریـالیزمی گشـتی زیـاتر پرۆلیتاریـانە بێـت. ئەوا ئەو پرەنسـیپە ئەنتەرناسـیۆنالییە ڕوونتـر و گرنگتـر بەدەردەکەوێـت کە دەڵێـت: " ئەو نەتەوەیە ئـازاد نابێت کە نەتەوەیەکی تر دەچەوسێنێتەوە".

بەڵام شوێنكەوتووانی پرۆدۆن لەژێر ناوی شۆڕشی كۆمەڵایەتیدا كە بەشێوەیەكی دۆكترینی (عقائدي) وشك لێی تێگەشتوون، ڕۆڵی ئەنتەرناسیۆنالی پۆڵەندایان فەرامۆشكرد و هەروەها بزووتنەوە نەتەوەییەكانیشیان وەلا خست. بەهەمان شێوە ئاراستەی سۆسیال دیموكراتە پۆڵەندییەكان ئاراستەیەكی دۆكترینییە، چونكە بەرەی ئەنتەرناسیۆنالی خەبات دژ بە سۆسیال ئیمپریالیستەكان هەڵدەوەشێننەوە و هەروەها "لە ڕووی بابەتییەوە" هاوكاری سۆسیال ئیمپریالیستەكان دەكەن بەهۆی ڕاڕاییان لەسەر پرسی سیاسەتی لكاندن. ئەمەش چونكە خەباتی بەرەی ئەنتەرناسیۆنالی پرۆلیتاریا بووە هۆی گۆڕانكاری لە دۆخی كۆنكرێتی نەتەوە بچوكەكاندا: لەو كاتەدا (1848 ــ 1871) نەتەوە بچوكەكان گرنگی خۆیان هەبوو وەكو هاوپەیمانێك بۆ "دیموكراسی ڕۆژئاوایی" و نەتەوە شۆڕشگێڕەكان یان بۆ قەیسەرییەت ـ لە ئێستادا (1898 ــ 1914) وەكو پێشووتر نەماوە، لە ئێستادا گرنگییەكەی ئەوەیە كە وەكو ناوەندێكە بۆ خۆراك پێدان بە ئاراستەی مشەخۆری و خۆراك پێدان بە سۆسیال ئیمپریالیزمی نەتەوە بەهێز و باڵادەستەكان، گرنگ ئەوە نییە ئایا یەك لە پەنجا یان یەك لە سەدی نەتەوە بچوكەكان پێش شۆڕشی سۆسیالیستی ڕزگاریان بووە، ئەوەی گرنگە ئەو ڕاستییەیە كە لە قۆناغی ئیمپریالیزمدا و بەهۆی چەند هۆكارێكی بابەتییەوە پرۆلیتاریا دابەش بووە بەسەر دوو بەرەی جیهانیدا، یەكێكیان كە ووردەپارووی بەربووەوەی سەر مێزی بۆرژوازییەتی نەتەوە باڵادەستەكان ـــ كە لە چەند سەرچاوەیەكەوە بەدەست دێن، لەوانە لە ڕێگەی ڕووتاندنەوەی دوو یان سێ هێندەی نەتەوە بچوكەكان ـ گەندەڵی كردووە لە كاتێكدا بەرەی دووەم ناتوانێت خۆی ڕزگار بكات بەبێ ڕزگاركردنی نەتەوە بچوكەكان، هەروەها بەبێ پەروەردەكردنی جەماوەر بە گیانێكی دژ بە شۆڤێنیزم واتا دژ بە سیاسەتی لكاندن، ئەمەش بە مانای ڕاهێنانی جەماوەرە بۆ پشتگیری كردنیان لە"مافی چارەی خۆنووسین".

ئەمە مەترسیدارترین لایەنی ئەم پرسەیە كە هاوڕێ پۆڵەندییەكان فەرامۆشی دەكەن و لە گۆشە سەرەكی و گرنگەكەوە لە شتەكان ناڕوانن، كە ئەویش حاڵەتی دابەش بوونی پرۆلیتاریایە بۆ دوو بەرەی جیهانی لەقۆناغی ئیمپریالیزمدا.

ئەمانەش چەند نموونەیەكی دیكەن بۆ سەلماندنی ئاراستە پرۆدۆنییەكەیان: 1- هەڵوێستیان لەبارەی شۆڕشی ئیرلەندا لە ساڵی 1916، 2- ڕاگەیاندنەكەیان كە لە تێزەكانیاندا هاتووە (بەشی 2 باسی 3 و كۆتایی پەرەگرافی 3) و دەڵێت كە دروشمی

شۆڕشی سۆسیالیستی " نابێت بە هیچ شتێک داپۆشرێت". ئەم ئایدیایە پێی وایە دروشمی شۆڕشی سۆسیالیستی دەکرێت " داپۆشرێت" کاتێک پەیوەست دەکرێت لەگەڵ بارێکی شۆڕشگێڕی لەهەر پرسێکدا لەوانە پرسی نەتەوەیی، ئەمە بە تەواوی ئایدیایەکی دژە مارکسیزمە.

سۆسیال دیموکراتەکان پرۆگرامەکەمان وەکو پرۆگرامێکی "ڕیفۆرمی نەتەوەیی" دەبینن، بەراوردی ئەم دوو پێشنیارە کرداریيە بکەن : 1- داخوازی ئۆتۆنۆمی " تێزەکانی پۆڵەندییەکان (بەشی 3 پەرەگرافی 4)" و

2- داخوازی ئازادی جیابوونەوە.پرۆگرامەکانمان لێرەدا لێک جیاوازن! ئایا ئەوە ئاشکرا نییە کە پرۆگرامی یەکەم بە ڕوونی و دیاریکراوی پرۆگرامێکی ریفۆرمیستییە نەوەک دووەم؟ گۆڕانکاری ڕیفۆرمیستی بناغەکانی دەسەڵاتی چینی دەسەڵاتدار لاواز ناکات و بێ گۆڕانکاری ڕیشەیی دەستبەرداری دەسەڵاتەکەی دەبێت. بەڵام گۆڕانکاری شۆڕشگێڕی بناغەکانی دەسەڵات بەشێوەیەکی ڕیشەیی لاواز دەکات. پرۆگرامی ڕیفۆرمیستی نەتەوەیی تەواوی مافە تایبەتییەکانی نەتەوە باڵادەستەکان لەناو نابات و، یەکسانی تەواو ناچەسپێنێت، هەروەها هەموو فۆرمەکانی چەوساندنەوەی نەتەوەیی لەناو نابات. نەتەوە "ئۆتۆنۆمییەکان" هەمان مافی یەکسانیان نییە وەکو نەتەوە باڵادەستەکان. هاوڕێ پۆڵەندییەکانمان ئەوەیان بەسەردا تێنەدەپەڕی ئەگەر (وەکو ئیکۆنۆمیستە کۆنەکان) بە مەبەست خۆیان دوور نەگرتایە لە شیکارکردنی زاراوە و بۆچوونە سیاسییەکان. تا ساڵی 1905 نەرویج خاوەنی ئۆتۆنۆمی بوو لە چوارچێوەی سویددا. فراوانترین مافی ئۆتۆنۆمی بەدەست هێنابوو بەڵام یەکسان نەبوو بە سوید، بەڵام کاتێک گەیشت بە سەربەخۆیی بە شێوەیەکی کرداری یەکسانی تەواوی بەدەست هێنا. (لێرەدا با لەناو کەوانەیەکدا ئەوەش زیادبکەین: ئەم جیابوونەوەیە بووە هۆی دروستکردنی بناغەیەک بۆ پەیوەندییەکی پتەوتر و دیموکراسیتر لە پێشوو لەنێوان ئەو دوو وڵاتەدا، لەسەر بنەمای مافی یەکسان). بە درێژایی ماوەی ئۆتۆنۆمی نەرویج ئەریستۆکراتی سویدی خاوەنی مافێکی تایبەتی تر بوون، ئەم مافە تایبەتییەش "کەم نەکرایەوە" (جەوهەری ئاراستەی ڕیفۆرمیستی لە کەمکردنەوەی خراپەیەکدا خۆی دەبینێتەوە نەوەک لەناوبردنی خراپەکە) بەڵکو بەتەواوی لەناوبرا (پێوەری سەرەکی هەموو پرۆگرامێکە کە سروشتێکی شۆڕشگێڕانەی هەیە) بەهۆی جیابوونەوەکەوە.

ناوەندی کۆمۆن

ئۆتۆنۆمی وەکو ئامرازێکی ڕیفۆرمیستییانە، لە ڕووی پرەنسیپەوە جیاوازە لە ئازادی جیابوونەوە کە ڕێ و شوێنێکی شۆڕشگێڕانەیە. ئەوە جێی گومان نییە، بەڵام ڕیفۆرم، وەک لای هەمووان ئاشکرایە، لە زۆربەی حاڵەتەکاندا هیچ نییە جگە لە هەنگاوێک بەرەو شۆڕش. ئەوە ئۆتۆنۆمییە ڕێگە بۆ ئەو نەتەوەیە خۆش دەکات کە بەزۆرەملێ لەناو سنوری دەوڵەتێکدا قەتیس کراوە تاوەکو بە تەواوی وەکو نەتەوەیەک شێوە بگرێت و هێزی خۆی کۆبکاتەوە و ئاگاداری تەواوی هێزی خۆی بێت و ڕێکی بخات، هەروەها تاوەکو باشترین کات هەڵبژێرێت بۆ ڕاگەیاندنەکەی هاوشێوەی ڕاگەیاندنەکەی "نەرویج": "ئێمە ئەنجومەنی سەربەخۆی فلان نەتەوە یان فلان هەرێم ڕای دەگەیەنین کە ئیمپراتۆری هەموو ڕوسیا چیتر پاشای پۆڵەندا... و هتد نییە". ڕەخنەکان لەسەر ئەمە بەزۆری ئەوەیە کە ئەم پرسانە بە جەنگ چارە دەکرێن نەوەکو ڕاگەیاندن، ڕاستە زۆربەی ئەم پرسانە لە ڕێگەی جەنگەوە یەکلا دەکرێنەوە (هاوشێوەی پرسی فۆرمەکانی فەرمانڕەوایی لە دەوڵەتە گەورەکاندا کە لە زۆربەی حاڵەتەکاندا، تەنها لە ڕێگەی جەنگ و شۆڕشەوە یەکلا دەکرێنەوە). باشتر وایە بپرسین ئایا ئەم "ڕەخنە"یە بەرامبەر پرۆگرامی سیاسی پارتێکی شۆڕشگێر ناڕەزایەتییەکی لۆژیکییە یان نا، ئایا ئێمە دژی جەنگ و شۆڕشین لە پێناو ئەوەی کە دادپەروەرانەترین و بەسودترینە بۆ پرۆلیتاریا و لە پێناو دیموکراسی و سۆسیالیزمدایە؟

"بەڵام ئارەزووی جەنگێک ناکەین لە نێوان نەتەوە گەورەکاندا و پشتگیری قەلاچۆکردنی بیست ملیۆن مرۆڤ ناکەین لە پێناوی ڕزگارکردنی نەتەوەیەکی بچوکدا، کە ژمارەی نەوەکانی لە نێوان دە یان بیست ملیۆندا بێت!" بەدڵنیاییەوە نەخێر. ئەمە بە واتای ئەوە نییە کە یەکسانی تەواوەتی نێوان نەتەوەکان لە پرۆگرامەکاندا دەسڕینەوە، ئەمە مانای ئەوەیە مافە دیموکراتییەکانی وڵاتێک لەپاش مافە دیموکراتییەکانی کۆمەڵە وڵاتێک یان تەواوی وڵاتەکانەوە دەبێت. با وا دابنێین لە نێوان دوو شانشینی گەورەدا شانشینێکی بچوک بوونی هەیە و پاشای ئەم شانشینە بچوکە پەیوەندی خزمایەتی یان هەر جۆرێکی تری پەیوەندی هەیە لەگەڵ پاشای هەردوو وڵاتی دراوسێ. با گریمانەی ئەوە بکەین ڕاگەیاندنی کۆماری لەو وڵاتە بچوکەدا و وەدەرنانی پاشاکەی دەبێتە هۆی هەڵگیرسانی جەنگی نێوان دوو وڵاتە گەورەکەی دراوسێ لەسەر دانانەوەی ئەم پاشایە یان پاشایەکی تر بۆ وڵاتە بچوکەکە. بێ گومان هەموو سۆسیال دیموکراتە ئەنتەرناسیۆنالەکان و لقی ئەنتەرناسیۆنالی ڕاستەقینەی سۆسیال دیموکراتی لە وڵاتە

بچوکەکەدا لەم حاڵەتەدا دژی گۆڕینی پاشاییەتین بۆ کۆماری، گۆڕینی پاشاییەتی بۆ کۆماری شتێکی ڕەها نییە، بەڵکو خواستێکە لە خواستە دیموکراتییەکان و لە خزمەتی دیموکراسیدایە بەگشتی (بەدڵنیاییەوە بۆ خزمەتی پرۆلیتارە سۆسیالیستەکانە). بەدڵنیاییەوە ئەم حاڵەتە هیچ ناکۆکییەک لە نێوان سۆسیال دیموکراتەکانی هیچ وڵاتێکدا دروست ناکات. بەڵام ئەگەر سۆسیال دیموکراتێک بە پشت بەستن بەم نموونەیە پێشنیاری سڕینەوەی تەواوەتی دروشمی کۆماری بکات لە پرۆگرامی سۆسیال دیموکراتی ئەنتەرناسیۆنالدا، ئەوا وەکو شێتێک سەیر دەکرێت و ئاگادار دەکرێتەوە کە جیاوازییە لۆژیکییە بنەڕەتییەکەی نێوان تایبەت و گشتی لەبیر نەکات.

ئەم نموونەیە لە گۆشەیەکی کەمێک جیاوازەوە دەمانباتەوە سەر پرسی پەروەردەکردنی کرێکاران بە گیانێکی ئەنتەرناسیۆنال. ئایا دەکرێت ئەم پەروەردەیە ــ کە پێویستی و گرنگییە زۆرەکەی ناکرێت هیچ ناکۆکییەک لە ناو باڵی چەپی زیمەرڤاڵدا دروست بکات ــ یەکسان و هاوشێوە بێت لە نەتەوە گەورە و چەوسێنەرەکان و نەتەوە بچوک و چەوساوەکاندا؟ هەروەها لەناو نەتەوە باڵادەستەکان و نەتەوە ژێردەستەکاندا؟ بەدڵنیاییەوە نەخێر. هەنگاونان بەرەو هەمان ئامانج ــ کە ئەویش یەکسانی تەواوی نێوان هەموو نەتەوەکانە و بەدیهێنانی پتەوترین تەباییە لە نێوانیاندا ودواتریش یەکگرتنی هەموو نەتەوەکان ــ لەهەر حاڵەتێکدا بە ڕێگەیەکی جیاواز و تایبەت بەدەست دێت، بە هەمان شێوەی ئەوەیە کە لەلای ڕاست یان لای چەپی ئەم پەڕەیەوە دەست پێ بکەیت بۆ ئەوەی بگەیتە خاڵی ناوەڕاستی پەڕەکە. ئەگەر سۆسیال دیموکراتێک کە سەر بە نەتەوەیەکی باڵادەست و چەوسێنەرە لە کاتی بانگەشەکردنی بۆ یەکگرتنی نەتەوەکان بە شێوەیەکی گشتی، بۆ ساتێک لە بیری کرد کە پاشاکەی نیکۆلای دووەم یان ویلهێلم یان جۆرج یان بوانکاریێ... و پاشاکانی تریش وەکو ئەو پشتگیری یەکگرتن لەگەڵ نەتەوە بچوکەکاندا دەکەن (لە ڕێگەی بەخۆوە لکاندنیان) ــ نیکۆلای دووەم پشتگیری یەکگرتن دەکات لەگەڵ گالیسیا، و ویلهێلمی دووەم پشتگیری یەکگرتن دەکات لەگەڵ بەلجیکا و هتد ـ سۆسیال دیموکراتێکی هاوشێوەی ئەمە، هیچ نییە جگە لە دۆکترینییەکی ناپەسەند لە ڕووی تیۆرییەوە و هاوکارێکی ئیمپریالیزمە لە ڕووی کردارییەوە. پەروەردەی ئەنتەرناسیۆنالی کرێکارانی ناو وڵاتە چەوسێنەرەکان پێویستە چڕ بکرێتەوە لە بانگەشەی ئازادی جیابوونەوەی نەتەوە چەوساوەکاندا و هەروەها لە بەرگریکردندا لەم ئازادییە. بەبێ ئەوە ئەنتەرناسیۆنال بوونی نییە. هەر

سۆسیال دیموکراتێکی ناو نەتەوە چەوسێنەرەکان ئەگەر ڕۆڵی خۆی نەبینێت لە بڵاوکردنەوەی ئەم پروپاگەندەیە مافی خۆمانە و پێویستە لەسەرمان بە ئیمپریالیست و چەپەڵ ناوزەندی بکەین. تەنانەت ئەگەر چانسی جێبەجێ بوونی جیابوونەوە پێش چەسپاندنی سۆسیالیزم یەک بۆ هەزاریش بێت.

ئەرکە لەسەر شانمان کرێکاران فێری "بێ لایەنی" بکەین لە تێڕوانیان بۆ جیاوازییە نەتەوەییەکان. ئەوە هیچ گومانی لەسەر نییە. بەڵام نەوەک بێ لایەنییەک بێت لەسەر شێوازی بێ لایەنی لایەنگرانی سیاسەتی لکاندن. تاکی ناو نەتەوە چەوسێنەرەکان پێویستە "بێ لایەن" بێت بۆ زانینی ئەوەی ئایا وڵاتە بچوکەکان بەشێک دەبن لە وڵاتەکەی خۆی یان وڵاتی دراوسێ، یان سەربەخۆ دەبن، بە گوێرەی هەست و سۆزی خۆیان. بەبێ ئەم "بێ لایەنی" یە نابێت بە سۆسیال دیموکرات. کەسێک بۆ ئەوەی سۆسیال دیموکراتی ئەنتەرناسیۆنال بێت پێویستە تەنها بیر لە نەتەوەکەی خۆی نەکاتەوە مافی ئازادی گشتی و یەکسانی بۆ هەموو نەتەوەکان بخاتە سەرووی ئەوەوە. هەمووان لەڕووی "تیۆرییەوە" کۆکن لەسەر ئەمە بەڵام لە پراکتیکدا ڕۆڵی بێ لایەنێکی پشتگیری سیاسەتی لکاندن دەنوێنن. ئەمەش ڕیشەی کێشەکەیە.

لەلایەکەی ترەوە، سۆسیال دیموکراتەکانی ناو نەتەوە بچوکەکان ئەرکە لەسەریان لە پروپاگەندەکانیاندا جەخت لەسەر وشەی دووەمی فۆرمولە گشتییەکەمان بکەنەوە کە ئەویش "یەکگرتنی ئازاد و خۆویستانە"یە لە نێوان نەتەوەکاندا. بەمە دەتوانێت بەبێ دەست بەرداربوون لە ئەرکەکانی وەک ئەنتەرناسیۆنالێک، هەم لایەنگری سەربەخۆیی سیاسی نەتەوەکەی و هەم لایەنگری یەکگرتنی نەتەوەکەی بێت لەگەڵ دەوڵەتێکی دراوسێدا. بەڵام لە هەموو حاڵەتەکاندا دەبێت بەرەنگاری بیری تەسکی نەتەوەیی ببێتەوە و دژی گۆشەگیری و پەڕگیری بوەستێتەوە و پێویستە هەمیشە لە گشت و هەمووان بڕوانێت و ئامانجی بەش بخاتە خزمەتی ئامانجی گشتییەوە.

ئەوانەی لەم پرسەدا قوڵ نەبوونەتەوە ڕەنگە پێیان وابێت "دژیەکییە" ئەگەر سۆسیال دیموکراتەکانی نەتەوە چەوسێنەرەکان پێداگری لەسەر "ئازادی جیابوونەوە" بکەن و سۆسیال دیموکراتەکانی نەتەوە چەوساوەکان پێداگری لەسەر "ئازادی یەکگرتن" بکەن. بەڵام تۆزێک بیرکردنەوە بەسە بۆ ئەوەی ببینین کە بە ڕەچاوکردنی دۆخەکە، هیچ ڕێگەیەکی ترمان نیە جگە لەمە بۆ گەیشتن بە ئەنتەرناسیۆنالیزم و یەکگرتنی نەتەوەکان.

ئێستاش دێینە سەر باسی هەڵوێستی تایبەتی سۆسیال دیموکراتەکانی هۆڵەندا و پۆڵەندا.

8 ـ تایبەت و گشتی لە هەڵوێستی سۆسیال دیموکراتە ئەنتەرناسیۆنالەکانی هۆڵەندا و پۆڵەندا.

گومان لەوەدا نییە مارکسییە هۆڵەندی و پۆڵەندییەکان کە دژایەتی مافی چارەی خۆنووسین دەکەن لە باشترین توخمە شۆڕشگێڕی و ئەنتەرناسیۆنالیستەکانی بزوتنەوەی سۆسیال دیموکراتی جیهانن. چۆن دەکرێت ئەرگۆمێنتە تیۆرییەکانیان بەم چەشنەی بینیمان پڕبن لە هەڵە؟ لە ڕاستیدا یەک ئەرگۆمێنتی گشتییان نییە دروست بێت! هیچ شتێک نییە جگە لە ئاراستەیەکی ئیکۆنۆمیزمی ئیمپریالیستانە. ئەمە هەرگیز بە کەموکوورتی خودیی هاوڕێ هۆڵەندی و پۆڵەندییەکان ڕاڤە ناکرێت بەڵکو دەگەڕێتەوە بۆ هەلومەرجی بابەتی تایبەت بە وڵاتەکانیان، چونکە هەریەکە لە هۆڵەندا و پۆڵەندا: - وڵاتی بچوک و بێ دەرەتانن لەناو "سیستەمی" دەوڵەتە زلهێزەکانی ئێستادا، 2- هەردووکیان لە ڕووی جوگرافییەوە کەوتوونەتە نێوان دوو دەوڵەتی زلهێز و تاڵانکەری ئیمپریالیستی کە ململانێیەکی توند و خوێناوییان لە نێواندایە (بەریتانیا و ئەڵمانیا، ئەڵمانیا و ڕوسیا)، 3- لای هەردووکیان یادگاری و نەریتی بەهێز هەیە بۆ سەردەمێک دەگەڕێتەوە کە ئەوانیش زلهێز بوون: هۆڵەندا ڕۆژێک لە ڕۆژان هێزێکی کۆڵۆنیاڵی گەورە بوو، گەورەتر لە ئینگلتەرا، پۆڵەنداش پێشتر دەوڵەتێکی بەهێزتر و پێشکەوتووتر بوو لە ڕوسیا و بڕوسیا،

4- تا ئێستاش مافی تایبەتی خۆیان پاراستووە کە لە چەوساندنەوەی میللەتە بێگانەکاندا خۆی دەبینێتەوە! بۆرژوازی هۆڵەندی خاوەنداریێتی لە هیندی ڕۆژهەڵاتی هۆڵەندی دەکات کە ئێجگار دەوڵەمەندە، خاوەن زەوییە پۆڵەندییەکانیش جووتیارە ئۆکرانی و بیلاڕوسییەکان دەچەوسێننەوە و بۆرژوازی پۆڵەندی جوولەکەکان دەچەوسێننەوە... هتد.

ئەم تایبەتمەندییە کە لەم چوار خاڵەی سەرەوە پێکدێت، لە هیچ کام لە ئیرلەندا، پورتوگال (کە سەردەمێک ئیسپانیا لکاندبووی بە خۆیەوە)، ئەلزاس،نەرویج، ئۆکرانیا، هەروەها لە ناوچەکانی لاتڤیا و بیلاڕوسیا و زۆری تریشدا بەدی ناکرێت. هەر ئەم

تایبەتمەندییەش جەوهەری ڕاستەقینەی پرسەکەیە! کاتێک سۆسیال دیموکراتە هۆڵەندی و پۆڵەندییەکان دژ بە مافی چارەی خۆنووسین هەڵوێست وەردەگرن لە ڕێگەی بەکارهێنانی ئەرگۆمێنتی گشتییەوە، بۆ نموونە ئەو ئەرگۆمێنتانەی کە پەیوەستن بە ئیمپریالیزم بە گشتی، سۆسیالیزم بە گشتی، دیموکراسی بە گشتی، چەوساندنەوەی نەتەوەیی بە گشتی، لە ڕاستیدا دەتوانین بڵێین لەناو هەڵەدا خۆیان دەگەوزێنن. تەنیا ئەوەندە بەسە کە ئەم قاوغی ئەرگۆمێنتی گشتییە هەڵانە لابەرین تاوەکو بڕوانینە پرسەکە لە گۆشەنیگای تایبەتمەندی هەلومەرجی هۆڵەندا و پۆڵەنداوە، بۆ ئەوەی بە ڕوونی و دروستی درک بە هەڵوێستی تایبەتیان بکەین. بێ ترس لە کەوتنە پارادۆکسەوە، دەکرێت بگوترێت کاتێک مارکسییە هۆڵەندی و پۆڵەندییەکان دژایەتی مافی چارەی خۆنووسین دەکەن ئەوە ناڵێن کە دەیانەوێت بیڵێن، بە مانایەکی تر، ئەوەی مەبەستیانە بیڵێن ئەوە نییە کە لە ڕاستیدا دەیڵێن.

ئێمە پێشتر لە تێزەکانماندا نموونەیەکمان باسکردووە. ئەویش گۆرتەرە Gorter کە ڕەزامەند نییە بە پێدانی مافی چارەی خۆنووسین بە وڵاتەکەی خۆی، بەڵام پێداگری لەسەر بەخشینی مافی چارەی خۆنووسین بە هیندی هۆڵەندی دەکات کە لەلایەن نەتەوەکەی "خۆی" ەوە دەچەوسێنرێتەوە! ئایا جێی سەرسوڕمانە ئەگەر بە ئەنتەرناسیۆنالیست و هاوڕێبازێکی بە ئەمەکتر و ڕاستگۆتر دایبنێین لەوانەی کە زارەکییانە و ڕیاکارانە دان بە ڕەوایەتی مافی چارەی خۆنووسیندا دەنێن وەکو کاوتسکی لە ئەڵمانیا و ترۆتسکی و مارتۆڤ لە ڕوسیا؟

پرەنسیپە گشتی و بنەڕەتییەکانی مارکسیزم ئەرکی ئەوەمان دەخەنە ئەستۆ کە خەبات بکەین لە پێناو ئازادی جیابوونەوەی ئەو نەتەوانەدا کە "نەتەوەکەی خۆمان" دەیانچەوسێنێتەوە، بەڵام بە دڵنیاییەوە داوای ئەوە ناکات ڕزگارکردنی هۆڵەندا بەتایبەت بخەینە پلەی یەکەمەوە لە ئەرکەکانمان، هۆڵەندایەک کە گیرۆدە بووە بەهۆی گۆشەگیرییە خۆپەسەند و گاڵتەئامێز و تەسکبینانەکەی خۆیەوە، گۆشەگیرییەکەیان بەم واتایە دێت: با جیهان بسوتێت، ئێمە دوورین لە گڕەکەیەوە، "ئێمە" ڕازیین بە تاڵانییە کۆنەکانمان و ئەوەی بۆمان ماوەتەوە لە هیندی دەوڵەمەندەوە، "ئێمە" هیچ شتێکی ترمان بەلاوە گرنگ نییە!

ئەمەش نموونەیەکی تر، کارڵ ڕادێک arl Radek که سۆسیال دیموکراتێکی پۆڵەندییە و دەستێکی باڵای هەبوو لە خەباتکردن لە پێناوی

دروشمی ئەنتەرناسیۆنال لە ڕیزەکانی سۆسیال دیموکراتی ئەڵمانیادا لە سەرەتای هەڵگیرسانی جەنگەوە، ڕادێک لە وتارێکدا بە ناونیشانی "مافی نەتەوەکان لە دیاریکردنی چارەنووسی خۆیاندا" کە لە گۆڤاری (لیخشتراڵین Lichtstrahlen (6)ـ کە گۆڤارێکی مانگانەیە و زمانحاڵی باڵی چەپی ڕادیکاڵە و، بۆرخارد سەرنووسەرییەتی، لەلایەن چاودێریی بڕوسییەوە قەدەغە کراوە، لە 5 ی دیسەمبەری 1915، ساڵی سێیەم، ژمارەی سێیەم) هێرشێکی توند دەکاتە سەر مافی چارەی خۆنووسین تەنها بە پشت بەستن بە بۆچوونی دەسەڵاتدارە هۆڵەندی و پۆڵەندییەکان، لە نێوان ئەو ئەرگۆمێنتانەی کە بۆ پاڵپشتی ئایدیاکەی بەکاری هێناون ئەو ئەرگۆمێنتە هەیە کە پێی وایە مافی چارەی خۆنووسین دەبێتە هۆی بەهێزکردنی ئەو ئایدیایەی کە "سۆسیال دیموکراتەکان پێویستە پاڵپشتی هەموو خەباتێک بکەن کە لە پێناو سەربەخۆییدا بێت".

لە گۆشەنیگای تیۆری گشتییەوە، ئەم ئەرگۆمێنتە مایەی شورەییە، چونکە بە تەواوی نالۆژیکییە: یەکەم، بە دڵنیاییەوە هەموو خواستێکی دیموکراسی ڕەنگە بە هەڵە بەکاربهێنرێت ئەگەر تایبەت نەخرێتە خزمەت گشتەوە. بۆیە ئێمە ناچارنین بە یارمەتیدانی "هەموو" خەباتێک لە پێناو سەربەخۆییدا و هەروەها ناچارنین بە پشتگیری کردن لە "هەموو" بزوتنەوە کۆمارییەکان یان دژە کەنیسەییەکان. دووەم، هیچ فۆرمولەیەک بۆ خەبات دژ بە چەوساندنەوەی نەتەوەیی نەبووە کە تووشی هەمان "کەموکورتی" نەبووبێت. خودی ڕادێک لە ڕۆژنامەی (بێرنێر تاگواخت Berner Tagwacht، ژمارە 253، ساڵی 1915)، ئەم فۆرمولەیەی بەکارهێنا: "دژی سیاسەتی لکاندنی کۆن و نوێ". هەر ناسیۆنالیستێکی پۆڵەندی لە ڕێگەی ئەم فۆرمولەیەوە "بۆی دەردەکەوێت" و دەگاتە ئەو دەرئەنجامەی کە: "پۆڵەندا وڵاتێکی لکێنراوە، منیش دژی سیاسەتی لکاندنم، کەواتە لایەنگری سەربەخۆیی پۆڵەندام". هەروەها ڕۆزا لۆکسمبۆرگ وەک لەیادم بێت لە وتارێکدا کە لە ساڵی 1908 دا بڵاوی کردەوە(7] دەڵێت ئەم فۆرمولەیە "دژی چەوساندنەوەی نەتەوەیي" تێر و تەسەلە. بەڵام هەر ناسیۆنالیستێکی پۆڵەندی دەڵێت ــ تەواو مافی خۆیەتی ــ کە لکاندن یەکێکە لە فۆرمەکانی چەوساندنەوەی نەتەوەیی و، دوای ئەوە،... هتد.

بەڵام لەبری ئەم ئەرگۆمێنتە گشتییانە هەلومەرجی تایبەتی پۆڵەندا لە بەرچاوبگرن: لە ئێستادا ڕزگارکردنی "ئەستەمە" بەبێ جەنگ و شۆڕش. ئەگەر کەسێک بیەوێت جەنگێک لەسەرتاپای ئەوروپادا هەڵبگیرسێنێت تەنها لە پێناوی سەربەخۆیی پۆڵەندا،

ئەوا لە خراپترین جۆری ناسیۆنالیست دەبێت، هەڵوێستەکەی بەو مانایە دێت کە قازانجی ژمارەیەکی کەم لە پۆڵەندییەکان دەخاتە سەرووی قازانجی سەدان ملیۆنان مرۆڤ کە بەهۆی جەنگەکەوە دەناڵێنن.

"فراکییەکان -Fracy "[8] کە (باڵی ڕاستی پارتی سۆسیالیستی پۆڵەندان) لەم جۆرەن کە تەنها زارەکییانە سۆسیالیستن و بە بەراوردکردنییان بە سۆسیال دیموکراتە پۆڵەندییەکان ئەوا ئەوان هەزار هێندەی ئەمان لەسەر هەقن. بەرزکردنەوەی دروشمی سەربەخۆیی پۆڵەندا لە ئێستادا و بە ڕەچاوکردنی بوونی هێزە ئیمپریالیستەکانی دراوسێی، لە ڕاستیدا کەوتنە داوی خەیاڵپڵاوییە و گرتنەبەری ئاراستەیەکی تەسکبینی ناسیۆنالیستانەیە و لە بیرکردنی ئەو پێشمەرجە پێویستانەیە بۆ ڕوودانی شۆڕشێک لە ئەوروپادا بەگشتی یان بەلایەنی کەم لە ڕوسیا و ئەڵمانیادا. هەروەها بەرزکردنەوەی دروشمی ئازادی یەکگرتن لە ڕوسیادا بەشێوەیەکی سەربەخۆ لەنێوان ساڵانی 1908 و 1914 دا، بە هەمان شێوە خەیاڵپڵاوانە بوو، وە لە ڕووی بابەتییەوە یارمەتی پارتی کرێکارانی ستۆلیپین (کە ئەمڕۆ بە پارتی پۆتریسۆڤ ـ جفۆزدیڤ دەناسرێت) ی دا. بەڵام شێتانەیە ئەگەر بمانەوێت ئازادی یەکگرتن بە تەواوی لە پرۆگرامی سۆسیال دیموکراتیدا بسڕینەوە!

نموونەی سێیەم، کە ڕەنگە گرنگترین نموونە بێت، ئێمە دەبینین هاوڕێ پۆڵەندییەکان لە تێزەکانیاندا (بەشی سێیەم، کۆتایی پەرەگرافی دووەم) ڕەخنە لە ئایدیای دروستکردنی دەوڵەتێکی پۆڵەندی سەربەخۆ و بەربەست دەگرن و ڕەتی دەکەنەوە بە هۆکاری ئەوەی "ئایدیایەکی خەیاڵپڵاوانە و پووچی چەند گروپێکی هیچ لەبارا نەبووە. بەدیهێنانی واتا بونیادنانی بەشێکی بچوکی دەوڵەتی پۆڵەندا، کە دەبێتە کۆڵۆنییەکی سەربازی ئەم یان ئەو گرووپی زلهێز، هەروەها دەبێتە بوکەڵەیەک بە دەستی زلهێزەکانەوە تاوەکو بە گوێرەی خواستی سەربازی و ئابووری خۆیان بەکاری بهێنن و دەبێتە ناوچەیەک بۆ وەبەرهێنانی سەرمایەدارە بێگانەکان و لە دواییشدا دەبێتە گۆڕەپانی جەنگەکانی داهاتوو". ئەمانە هەموویان ڕاستن ئەگەر وەکو ئەرگۆمێنتێک دژی دروشمی سەربەخۆیی پۆڵەندا لە ئەمڕۆدا بەکاربهێنرێن، چونکە شۆڕشی پۆڵەندا بە تەنها هیچ شتێک ناگۆڕێت بەڵکو سەرنجی جەماوەری پۆڵەندی لەسەر بابەتە جەوهەرییەکە لادەبات کە ئەویش ـ پەیوەستکردنی خەباتەکەیانە بە خەباتی پرۆلیتاریای ڕوسی و ئەڵمانییەوە. ئەمە دژییەکی نییە بەڵکو فاکتێکە کە پرۆلیتاریای پۆڵەندا ناتوانێت

هاوکار بێت لە خەباتکردن بۆ سۆسیالیزم و ئازادی لەوانەش خەبات بۆ ئازادی پۆڵەندا، تەنها لە ڕێگەی خەباتێکی هاوبەش لەگەڵ پرۆلیتاریای وڵاتانی دراوسێدا نەبێت دژ بە ناسیۆنالیستە تەسکبینەکانی پۆڵەندا. هەروەک ناتوانرێت نکوڵی لە جێ دەستی سۆسیال دیموکراتە پۆڵەندییەکان بکرێت لە خەباتیاندا دژ بەم ناسیۆنالیستانە. بەڵام هەمان ئەو ئەرگۆمێنتانەی کە بۆ هەلومەرجی تایبەتی پۆڵەندا لە ئێستادا دروستن، کاتێک لە فۆرمە گشتییەکەیدا دەخرێتە ڕوو بە تەواوەتی هەڵەن، تاوەکو جەنگ بەردەوامی هەبێت، پۆڵەندا هەمیشە وەکو گۆڕەپانی جەنگی نێوان ڕوسیا و ئەڵمانیا دەمێنێتەوە، بەڵام ئەمە ئەرگۆمێنتێک نییە دژ بە ئازادی سیاسی زیاتر (هەروەها بەدەستهێنانی سەربەخۆیی سیاسی) لە ماوەی نێوان جەنگەکاندا. ئەمە بە هەمان شێوە ڕاستە بۆ ئەرگۆمێنتەکانی لە بابەتی وەبەرهێنانی سەرمایەدارە بێگانەکان لە پۆڵەندا و ڕۆڵی پۆڵەندا وەکو بوکەڵەکەیەک بۆ خزمەتی خواستی بێگانەکان. سۆسیال دیموکراتە پۆڵەندییەکان لە ئێستادا ناتوانن دروشمی سەربەخۆیی پۆڵەندا بەرزبکەنەوە، چونکە پۆڵەندییەکان وەکو پرۆلیتاریای ئەنتەرناسیۆنال ناتوانن هیچ بکەن لەم بارەیەوە بەبێ ئەوەی هاوشێوەی "فراکییەکان" ملکەچبن بۆ کۆیلایەتییەکی سەرکزانە بۆ یەکێک لە شانشینە ئیمپریالیستەکان. بەڵام هەڵوێستی کرێکارانی ڕوسیا و ئەڵمانیا بێ لایەنانە نابێت یان بەشدار دەبن لە لکاندنی پۆڵەندا (ئەمەش واتا پەروەردەکردنی کرێکاران و جوتیارانی ڕوسیا و ئەڵمانیا بە شێوەیەکی خراپ و بەدڕەوشتانە، وە مانای ڕازی بوونیانە بە ڕۆڵی بکوژی گەلانی تر) یان پۆڵەندا سەربەخۆیی بەدەست دەهێنێت.

بە دڵنیاییەوە دۆخەکە زۆر ئاڵۆزە، بەڵام دەرچەیەک هەیە بۆ هەموو ئەوانەی پەیوەستن و دەیانەوێت بە ئەنتەرناسیۆنالیست بمێننەوە، ئەویش بەوەی سۆسیال دیموکراتە ڕوسی و ئەڵمانییەکان داوای "ئازادی جیابوونەوە" ی بێ مەرجی پۆڵەندا بکەن، لە بەرامبەردا سۆسیال دیموکراتە پۆڵەندییەکان کار بکەن لە پێناوی ڕێکخستنی خەبات لە نێوان پرۆلیتاریای وڵاتە بچوک و پرۆلیتاریای وڵاتە گەورەکاندا، بەبێ پێشخستنی دروشمی سەربەخۆیی پۆڵەندا لەم سەردەم و قۆناغەدا.

9 ـ نامەکەی ئەنگڵس بۆ کاوتسکی

لە 12 سێپتەمبەری 1882 ئەنگڵس نامەیەکی ئاراستەی کاوتسکي(کە تا ئەوکاتەش مارکسی بوو) کرد، کاوتسکی ئەم نامەیەی لە نامیلکەکەیدا بەناونیشانی "سۆسیالیزم و سیاسەتی کۆلۆنیالي" (بەرلین، 1907) دا بڵاوکردەوە، ئەم نامەیە گرنگییەکی زۆری هەیە لەبارەی ئەم پرسەوە کە گفتوگۆی لەسەر دەکەین. لە بەشی سەرەکی نامەکەیدا ئەنگڵس دەڵێت: "بەڕای من کۆلۆنییەکان بە مانای تەواوی وشەکە، واتا ئەو وڵاتانەی لەلایەن دانیشتوانی ئەورووپییەوە دەستی بەسەردا گیراوە، نموونەی کەنەدا و کاپ و ئوسترالیا، هەموویان لە داهاتوودا سەربەخۆ دەبن، لەلایەکی ترەوە ئەو وڵاتانەی تەنها ملکەچ کراون و دانیشتوانە ڕەسەنەکان تێیدا نیشتەجێن وەکو هیند و جەزائیر و موڵکەکانی هۆڵەندا و پورتوگال و ئیسپانیا، پێویستە پرۆلیتاریا بۆ ماوەیەک دەستی بەسەردا بگرێت و تا بتوانرێت بە خێراترین هەنگاو بەرەو سەربەخۆیی ببات. بەڵام قورسە بگوترێت ئەم پرۆسەیە چۆن گەشە دەکات. ڕەنگە هیند شۆڕشێک بەرپا بکات ئەمەش ئەگەری زۆرە، بۆیە کاتێک پرۆلیتاریا لە هەوڵی خۆ ڕزگارکردندایە ناتوانێت بەشداری هیچ جەنگێکی کۆلۆنیالی بکات، بۆیە پێویستە ڕێگە بە شۆڕشەکە بدرێت، شۆڕشەکەش بە ئەنجام ناگات بەبێ جۆرە جیاوازەکانی وێرانکاري، بەڵام ئەم جۆرە وێرانکارییە ڕەنگە لە هەموو شۆڕشەکاندا ڕووبدەن، ئەمە ڕەنگە بەهەمان شێوە لە وڵاتانی تریشدا ڕووبدات، بۆ نموونە لە جەزائیر و میسر، ئەوەش بەلای ئێمەوە باشترین چارەسەرە، پێویستە لەسەرمان کاری زۆر ئەنجام بدەین لە وڵاتەکانماندا، بە دووبارە ڕێکخستنەوەی ئەورووپا و ئەمریکای باکوور هێزێکی گەورە بەدەست دێت و دەبێتە نموونەیەک تاوەکو وڵاتە نیمچە پێشکەوتووەکان بە ویستی خۆیان شوێنمان بکەون، بەتەنها پێوستییە ئابوورییەکان دەتوانن ئەم کارە بە ئەنجام بگەیەنن. بەڵام ئەو قۆناغە سیاسی و کۆمەڵایەتییانە چین کە ئەم وڵاتانە پێویستە پێیدا تێپەڕن پێش گەیشتنیان بە شارستانییەتی سۆسیالیستي، ئەوا لە ئەمڕۆدا ناتوانین وەڵامی بدەینەوە مەگەر لە ڕێگەی کۆمەڵە گریمانەیەکەوە نەبێت کە بەهایەکی ئەوتۆیان نیە. بەڵام ئەوەی لێی دڵنیام ئەوەیە: پرۆلیتاریای سەرکەوتوو ناتوانێت هیچ جۆرە بەختەوەرییەک بسەپێنێت بەسەر نەتەوە بێگانەکاندا بەبێ زیان گەیاندن بەسەرکەوتنەکەی بە هۆی ئەم کارەوە، ئەمە بە دڵنیاییەوە مانای ڕەتکردنەوەی جۆرە جیاوازەکانی جەنگی بەرگریکارانە نییە..."

ئەنگڵس بـاوەڕی وا نیـیە کە تەنهـا "هۆکـاری ئـابووري" بەسـە بـۆ لەنـاوبردنی ڕاسـتەوخۆی هەمـوو دژوارییەکـان. شۆڕشـی ئـابووری هەمـوو میللەتەکـان بەرەو سۆسـیالیزم ئاراسـتە دەکـات بەڵام دەکرێـت شـۆڕش و جەنگـیش دژی دەوڵەتـی سۆسیالیستی بەرپا بکرێت. سیستەمی سیاسی بە دڵنیاییەوە خۆی دەگونجێنێت لەگەڵ هەلومەرجی ئابووري، بەڵام ئەوە بەسادەیی و ئاسانی و ڕاستەوخۆ نابێت. ئەوەی لای ئەنگڵس "جێی گومان نییە" ئەو پرەنسیپە ئەنتەرناسیۆنالەیە کە بەسەر هەموو "نەتەوە بێگانەکـان" دا جـێ بەجـێ دەکـات نەوەک بە تەنهـا کۆلۆنییەکـان: سـەپاندنی هەر بەختەوەرییەک بەسەریيدا زیان بە سەرکەوتنی پرۆلیتاریا دەگەیەنێت.

پرۆلیتاریا تەنها لەبەر ئەوەی شۆڕشی کۆمەڵایەتی لە ئەستۆگرتووە مانای ئەوە نییە پیـرۆز و بـێ هەڵە و کەموکـورتییە، بەڵام هەڵە چاوەڕوانکراوەکـان و (ئامـانجە خۆپەرستەکانی ئەو کەسـانەی کە دەیانەوێت لە ڕێگەی بەکارهێنـانی ئەوانـی تـرەوە خواستەکانیان بەدی بهێنن)، هانی دەدات بۆ درککردن بەم ڕاستییە.

ئێمە وەکو ئەندامانی باڵی چەپی زیمەرڤاڵد هەمان ڕای کاوتسکیمان هەیە کە (پێش ئەوەی پشت لە مارکسیزم بکات لەسـاڵی 1904 دا بـۆ بەرگریکـردن لە شـۆڤێنیزم) باوەڕی وابوو کە شۆرشی سۆسیالیستی مومکینە و دەکرێت ڕوودات لە داهاتوویەکی نزیکدا ـ یان لە هەر ڕۆژێکدا وەک ئەوەی کاوتسکی جارێکیان گوتبووی. بەڵام ڕقی نەتەوەیی بە زوویی لەنـاو ناچێت، بۆنمـوونە ئەو ڕقەی کە نەتەوەی چەوسـاوە دژی نەتەوەی چەوسێنەر هەیەتی ـ کە ڕقێکی تەواو ڕەوایە ـ بۆ ماوەیەک دەمێنێتەوە، ئەم ڕقەش لەنـاو نـاچێ تەنها دوای سـەرکەوتنی سۆسیالیزم نەبێت پاش ئەوەی پەیوەندی دیموکراتییانەی تەواو بەرپا دەکرێت لەنێوان نەتەوەکاندا. ئەگەر بمانەوێت ڕاستگۆ بین بەرامبەر سۆسیالیزم ئەرکە لەسەرمان لە ئێستاوە گرنگی بە پەروەردەکردنی جەماوەر بـدەین بە گیـانێکی ئەنتەرناسـیۆنال و ئەمەش لەنـاو نەتەوە چەوسـێنەرەکاندا ئەسـتەمە، بەبێ بەرزکردنەوەی دروشمی ئازادی نەتەوە چەوساوەکان بۆ جیابوونەوە.

10 ـ شۆڕشی ئیرلەندا لە ساڵی 1916

ئێمە تێزەکانمـان پێش هەڵگیرسانی ئەم شۆڕشـە نووسی، کە بەڵگەی زۆری خستە بەردەست بۆ سەلماندنی دروستی دیدە تیۆرییەکانمان. بۆچوونی نەیارانی مافی چارەی خۆنووسـین دەگـات بەو دەرئەنجـامەی کە چـالاکی و وزەی نەتەوەکـانی ژێردەسـتی

ئیمپریالیزم لەناوبراوە، چیتر ئەم نەتەوانە ناتوانن هیچ ڕۆڵێک ببینن لە بەگژداچوونەی ئیمپریالیزمدا، بۆیە بێ مانایە پاڵپشتی لە هیوا و ئامانجە نەتەوەییەکانیان بکرێت... هتد. بەڵام جەنگە ئیمپریالیستییەکانی ساڵانی (1914 ـ 1916) چەند ڕاستییەکی بەدەرخست کە ئەم دەرئەنجامانە ڕەت دەکەنەوە.

جەنگ قۆناغێکی قەیرانـاوی بـوو بـۆ نەتەوەکـانی ڕۆژئـاوای ئەورووپـا و کـۆی ئیمپریـالیزم. هەمـوو قەیـرانێکیش کۆنباوەکـان دەسـڕێتەوە و هەمـوو پەردەکـان هەڵـدەماڵێت، هەروەهـا هەمـوو نەگۆڕەکـان ڕادەماڵێـت و هەمـوو هێـز و سـەرچاوە شاراوەکان ئاشکرا دەکات. کەوایە ئەم دژوارییە چی ئاشکرا کرد لەبارەی بزوتنەوەی نەتەوە چەوساوە و ژێردەستەکانەوە؟ لە چەندین کۆلۆنیدا هەوڵی شۆڕش و یاخیبوون درا، نەتەوە چەوسێنەرەکانیش وەکو سروشـتی خۆیـان هەمـوو هەوڵێکیانـدا تـاوەکو لە ڕێـگەی چـاودێری سـەربازییەوە هەواڵـی ئەم جـوڵانەوانە بشـارنەوە. بەڵام هەمـووان دەزانن کە ئینگلتەرا بە شێوەیەکی دڕندانە یاخیبوونی هێزە هیندییەکانی لە سـەنگافورە سـەرکوت کـرد، هەروەهـا هەوڵە شۆڕشـگێڕییەکان لە ئانـامی فەرەنسـی (بـڕوانە ناشـە سـلۆڤۆ Nasha Slovo) و کـامیرۆنی ئەڵمـانی (بـڕوانە نامیلکەکـانی جونیـوس) و لە ئەورووپا ئیرلەندا شۆڕشـی هەڵگیرسـاند، بەڵام ئینگلیـزە (ئازادیخوازەکان) کە نەیانتوانی سیسـتەمی سـەربازی زۆرەملـێ لە ئیرلەنـدا درێـژە پێبـدەن بـۆیە لەڕێـی کوشـتن و لەسـێدارەدان هەوڵـی کپرکردنەوەیانـدا، لەلایەکـی تـرەوە، حکـومەتی ئوسـترالیا سـزای کوشتنی دا بەسەر ئەندام پەرلەمانەکانی چیکدا بە تۆمەتی ئەنجامدانی "خیانەتی گەورە" و گوللەبارانی چەند فەوجێک لە سەربازە چیکییەکان بەهەمان "تاوان".

ئەم لیسـتە تەواو نیـیە، بەڵام لەگەڵ ئەوەشـدا دەیسـەلمێنێت کە بڵێسـەی شۆڕشـە نەتەوەییەکـان گـڕی سـەندبوو لە کۆلۆنییەکـان و ئەورووپاشـدا لە ئەنجـامی قەیرانـی ئیمپریـالیزمەوە و هەروەهـا هەسـتی نەتەوایەتـی و ڕقـی نەتەوەیـی زیـاتر دەرکەوتـن سـەرباری هەڕەشە و ڕێ و شوێنە دڕندەکانی سـەرکوتکردن. ئەمانەش هەمووی پێش گەیشـتنی قەیرانـی ئیمپریـالیزم بـوو بە لـوتکە، چـونکە هێشـتا هێـزە ئیمپریالیسـتەکان لەنـاونەبرابوون (دەکرا ئەم جەنگی "لاوازکـردن" ە ئەم ئەنجـامەی بەدی هێنابا، بەڵام تـا ئێسـتا بەو قۆنـاغە نەگەیشـتووین) و هەروەهـا بـزوتنەوە پرۆلیتارییەکـان لەنـاو دەوڵەتە ئیمپریالیستەکاندا هێشتا لاواز بوون.

ئایا چی ڕوودەدات کاتێک جەنگ دەبێتە هۆی پڕوکانی تەواوەتی یان بەلایەنی کەمەوە، لەیەک دەوڵەتدا هێزی بۆرژوازی بەهۆی لێدانەکانی خەباتی پرۆلیتاریاوە دەهێنرێتە لەرزە. وەکو ئەوەی لەساڵی 1905 دا بەسەر قەیسەرییەتدا هات؟

لە 9 ی مایسی 1916 دا ڕۆژنامەی بێرنێر تاگواخت زمانحاڵی زیمەرڤاڵدەکان لەوانەش چەپەکان، وتارێکی بڵاوکردەوە لەسەر شۆڕشی ئیرلەندا بە ئیمزای ک.ر (کارل ڕادێک) لەژێر ناونیشانی "گۆرانییەکەیان کۆتایی هات" نوسەری وتارەکە شۆڕشی ئیرلەندییەکانی بەوە ناوزەندکرد کە لە "یاخی بوون" ێک زیاتر نییە، چونکە پرسی ئیرلەندییەکان بەڕای نوسەری وتارەکە "پرسێکی کشتوکاڵییە و جوتیارەکان لە ڕێگەی چاکسازییە کشتوکاڵییەکانەوە کپکراون، هەروەها بزوتنەوە نەتەوەییەکان وەکو " بزوتنەوەیەکی وردە بۆرژوازی ماونەتەوە کە هیچ پاڵپشتییەکی کۆمەڵایەتی ئەوتۆی نییە سەرەڕای ئەو هەرایەی کە دروستی کردبوو".

جێی سەرسوڕمان نییە کە ئەم دیدە دۆکترینییە ناسروشتییە، تەریب و گونجاوە لەگەڵ بۆچوونی ئەندامێکی کادێتی ناسیۆنال لیبراڵي، کە ئەویش بەڕێز کولیشێرە لە (ڕۆژنامەی ڕیچ Rech ــــ ژمارە 102 لە ئەپریلی ساڵی 1916) دا شۆڕشی ئیرلەندییەکانی بە "یاخی بوونی دوبلین" ناوزەدکرد.

بەگوێرەی قسە نەستەقەکە "ئەو با ژەهراوییەیە کە سودی بۆ کەس نییە" هیواخوازین ئەم هاوڕاییە "ڕێکەوتە" ی نێوان بۆچوونی سۆسیال دیموکراتێک و بۆچوونی بۆرژوازێکی ئیمپریالیستی ، چاوی ژمارەیەک لەو هاوڕێیانە بکاتەوە، تاوەکو بۆیان دەربکەوێت خۆیان خستۆتە چی زۆنگاوێکەوە کاتێک "مافی چارەی خۆنووسین"یان ڕەتکردەوە و بزوتنەوە نەتەوەییە بچوکەکانیان بێ بایەخ کرد.

چەمکی "یاخی بوون" بەمانا زانستییەکەی، تەنها ئەوکاتە بەکاردێت کە هەوڵی شۆڕشەکە لە بازنەییەکی تەسک لە پیلانگێڕ و دەبەنگ کورت بکرێتەوە، هەروەها سۆزی جەماوەر بەلای خۆیدا ڕانەکێشێت. بەڵام بزوتنەوەی نەتەوەیی ئیرلەندا کە چەند سەدەیەکە سەری هەڵداوە و بە چەندین قۆناغدا تێپەڕیوە و ئەزموونی یەکگرتنی چەندین ئامانجی چینایەتی کردووە، ئەم بزوتنەوەیە لە کۆنگرەی نەتەوەیی ئیرلەندا کە لە ئەمریکا (ڤۆروارتس Vorwarts ـ 20 ی مارسی 1916) دا بەسترا خۆی مانیفێست کرد، کە ئەو کۆنگرەیە بانگەوازی بۆ سەربەخۆیی ئیرلەندا دەکرد. هەروەها لەو جەنگانەی سەرشەقامەکاندا خۆی مانیفێست کرد کە گرووپێک لە وردە بۆرژوازی

شارنشـــین و گرووپێــک لە کرێکــاران ڕابەرییــان دەکــرد، ئەوەش دوای مـــاوەیەکی درێژخـایەن لە هەڵچـوونی جەمـاوەری و سـەرکوتکردنی خۆپیشـاندان و ڕۆژنامەکـان... هتد. بۆیە ئەو کەسەی ئەم شۆڕشە بە "یاخی بوون" ناوزەند بکات ئەوا یان خراپترین کۆنەپەرستە یان دۆکترینییەکە کە ناتوانێ وێنای شۆڕشێکی کۆمەڵایەتی بکات وەکو دیاردەیەکی زیندوو.

باوەڕهێنـــان بەوەی شۆرشـــی کـــۆمەڵایەتی مـــومکینە و دەکـــرێ ڕووبـــدات بەبـــێ هەڵگیرســـانی شۆڕشـــی نەتەوە بچوکەکـــان لە کۆڵۆنییەکـــان و ئەوروپـــادا و، بەبـــێ هەڵچـــوونێکی شۆڕشـــگێڕانەی گرووپێکـــی وردە بـــۆرژوازی ســـەرباری خراپـــی و هەڵەکانیـــان، وە بەبـــێ جـــوڵانەوەیەک کەجەمـــاوەری پرۆلیتـــار و نـــیمچە پرۆلیتـــاری ناهۆشیاری سیاسییەوە ڕابەری دەکەن دژ بە ستەمی خاوەن زەوییەکان و کەنیسە و پاشـاکان، هەروەهـا دژی چەوسـاندنەوەی نەتەوەیـی و، ... هتـد ــ ئەم تێڕوانینە مانـای ڕەتکردنەوە و دەستبەرداربوونە لە شۆڕشی کۆمەڵایەتی. وەک بڵێی دەبێت سوپایەک لەلایەکەوە ڕیـز ببەسـتێت و بڵێـت کە "مـن لەگەڵ سۆسـیالیزمم" لە بەرامبەریشـدا سوپایەکی دیکە وەستابێت و بڵێت "من لەگەڵ ئیمپریالیزمم" تەنها ئەوکاتە بۆمان هەبێت بڵێین ئەمە شۆڕشـی کـۆمەڵایەتییە! تەنهـا ئەو کەسـانەی ئەم بۆچـوونە گاڵتەئامێزەیـان هەیە دەتوانن دژی شۆڕشی ئیرلەندابن و بە "یاخی بوون" ناوزەندی بکەن.

ئەوانەی چـاوەڕوانی شۆڕشـێکی کۆمەڵایەتی "بـێگەرد" دەکەن ئەوا هەرگیـز نـایبینن، ئەو جۆرە کەسانە زارەکییانە شۆڕشگێڕن، بەڵام هەرگیز لە واتای ڕاستەقینەی شـۆڕش ناگەن.

شۆڕشی ڕوسیای ساڵی 1905 شۆڕشێکی بۆرژوازی دیموکراتی بوو. ئەم شۆڕشـە لە زنجیرە جەنگێک پێکهات کە هەموو چین و توێژە ناڕازییەکان بەشدارییان تێداکرد، لەنێوان ئەمانەدا جەماوەرێک هەبوون کە پاڵنەری کاڵفامانە و ئامـانج و هیوای سـەیر و خەیاڵیـان هەبـوو لەبـارەی خەبـاتەوە، هەروەهـا گرووپێـک هەبـوون کە پـارەی یابانیـان وەرگرتبـوو، هەروەک جامبـاز و سەرکێشـەکانیش و... هتـد تێیـدا بەشـدابوون. بەڵام لەڕووی بابەتییەوە بزوتنەوەیەکی جەماوەری پشت شکێن بوو بۆ قەیسەرییەت و ڕێگە خۆشکەربوو بۆ دیموکراسی، لەبەر ئەم هۆکارە کرێکاری خاوەن هۆشیاری چینایەتی ڕابەرییان دەرکرد.

شۆڕشی کۆمەڵایەتی لە ئەوروپا هیچ نابێت جگە لە تەقینەوەی خەباتی جەماوەری کە هەموو مرۆڤە ناڕازی و ستەم لێکراوەکان تێیدا بەشداردەبن. بە دڵنیاییەوە لەناو بەشداربووانی ئەم شۆڕشە گرووپی وردە بۆرژوازی و کۆمەڵێک کرێکاری ناهۆشیار بەدی دەکرێت ــ بەبێ ئەم بەشدارییەش خەباتی جەماوەری و شۆڕش ئەستەمن. بە دڵنیاییشــــەوە ئەم گرووپـــــانە خەون و خەیـــــاڵە کۆنەپەرســــــتەکانیان و هەڵە و کەموکورتییەکانیان تێکەڵی جوڵانەوەکە دەکەن، بەڵام لەڕووی بابەتییەوە هێرش دەکەنە سەر سەرمایە، کاتێکیش پرۆلیتاریای هۆشیار کە پێشڕەوی جوڵانەوەکەیە درک بە سروشتی ئەم خەباتە جەماوەرییە دەکات کە چەند ڕەنگ و جۆر و گرووپی جیاوازی تێدایە، دەتوانێت هەموو ئەمانە یەکبخات و دەسەڵات بگرێتە دەست، دواتریش دەست بگرێت بەسەر بانکەکاندا و خاوەنداریێتی لەو دامەزراوە پیشەسازییانە وەربگرێتەوە کە هەمووان ڕقیان لێیەتی (بە هۆکاری جیاواز!)، هەروەها جێبەجێ کردنی ڕێ و شوێنە دیکتاتۆرییەکانی تر کە هەمووی دەبێتە هۆی بەزاندنی بۆرژوازی و مسۆگەرکردنی سەرکەوتنی سۆسیالیزم، هەرچەندە ئەم سەرکەوتنە ناتوانێت بە یەکجاری خۆی "پاک" بکاتەوە لە خڵتەی گرووپە وردە بۆرژوازییەکان.

لە تێزی هاوڕێ پۆڵەندییەکاندا (بەشی 1 ــ باسی 4) هاتووە کە "سۆسیال دیموکراتەکان پێویستە خەباتی بۆرژوازی دەرکەتوو لە کۆلۆنییەکاندا دژ بە ئیمپریالیستە ئەوروپییەکان بەکاربهێنن بۆ ئامانجی توندوتیژکردنەوەی شۆڕش لە ئەوروپا".

ئایا ئەوە ڕوون نییە کە ناکرێت لەم ڕووەوە ئەوروپا بە کۆلۆنییەکان بەراورد بکەین؟ چونکە خەباتی نەتەوە ژێردەستەکانی ئەوروپا لە توانایدایە بگاتە ئاستی ڕاپەڕین و جەنگی سەرشەقامەکان و دەتوانێت دیسپلینی ئاسنینی سوپا و یاسا سەربازییەکان تێک بشکێنێت، ئەم خەباتە ئاستی "توندوتیژی شۆڕش لە ئەوروپا" بە ڕادەیەکی وەها بەرزدەکاتەوە کە زۆر بەهێزترە لە کاریگەری ڕاپەڕینێکی گەورەتر و بەهێزتر کە لە کۆلۆنییەکی دوورە دەست ڕوودەدات.

بە دڵنیاییەوە ئەو زیانەی شۆڕشی ئیرلەندا بە هێزی بۆرژوازی ئینگلتەرای ئیمپریالیستی دەگەنێت سەدان جار کاریگەرترە لەو زیانەی ئەم هێزە بەهۆی شۆڕشێکی هاوچەشنەوە لە ئاسیا یان ئەفریقیا بەری دەکەوێت. ماوەیەک پێش ئێستا ڕۆژنامە شۆڤێنیستە فەڕەنسییەکان هەواڵی دەرچوونی ژمارەی هەشتای ڕۆژنامەی

نهێنی (بەلجیکای ئازاد Free Belgium) یان بڵاوکردەوە. ڕۆژنامە شۆڤێنیستە فەڕەنسییەکان زۆرجار هەواڵی ناڕاست بڵاودەکەنەوە، بەڵام ئەم هەواڵە لە ڕاستی دەچێت. ئەمە لە کاتێکدا سۆسیال دیموکراتە شۆڤێنیستەکانی شوێنکەوتووی کاوتسکی لە ئەڵمانیا نەیانتوانی بڵاوکراوەی ئازادی خۆیان دەربکەن لە ماوەی دووساڵی جەنگدا، بەپێچەوانەوە بەسەرکزییەوە سانسۆری سەربازییان قبوڵکرد (دەبێت ئاماژە بەو چەپە ڕادیکاڵانە بکرێت کە سەربەخۆ و ئازادانە نامیلکە و مانیفێستی خۆیان بڵاودەکردەوە بەبێ چوونە ژێر سانسۆرەوە ئەمەش شانازییەکە بۆخۆیانیان تۆمارکردووە) لەم کاتەدا نەتەوەیەکی شارستانی و پێشکەوتوو دەچەوسێنرایەوە و بەرامبەر بە دڕندانەترین تیرۆری سەربازی وەستایەوە، لێرەشدا ڕۆژنامەیەکی نارەزایەتی شۆڕشگێرانە بڵاوبکرێتەوە! بەپێی دیالەکتیکی مێژوویی نەتەوەبچوکەکان ناتوانن وەکو هۆکارێکی سەربەخۆبن بۆ خەباتکردن دژی ئیمپریالیزم، بەڵکو هەوێنێکە کە هاوکارە بۆ جوڵاندن و دەرخستنی هێزی ڕاستەقینەی دژە ئیمپریالیزم کە ئەویش پرۆلیتاریای سۆسیالیستییە. سەرکردە سەربازییەکانی جەنگ تەواوی هەوڵی خۆیان خستۆتە گەڕ بۆ بەکارهێنانی هەموو بزوتنەوە شۆڕشگێڕی و نەتەوەییەکانی ناو بەرەی دوژمن، بۆنموونە ئەڵمانییەکان شۆڕشی ئیرلەندا بەکاردەهێنن و فەڕەنسییەکان بزوتنەوەی چیکییەکان لە سودی خۆیان بەکاردێنن و... هتد. ئەوان لە گۆشەنیگای خۆیانەوە کارێکی دروست دەکەن، لە جەنگێکی جیدیدا کارێکی جیدی نییە ئەگەر هاتوو سود لە بچوکترین خاڵی لاوازی دوژمنەکەی وەرنەگرێت و هەموو دەرفەتێکیش نەقۆزێتەوە لە سودی خۆیدا، ئەگینا ئەستەم دەبێت پێش وەخت درک بەوە بکات کە چی کاتێک و بەچی هێزێک کۆگایەکی بارووت لە جێگەیەکدا "دەتەقێتەوە". ئێمە شۆڕشگێڕی داماو و دەستەپاچە دەبین ئەگەر لە جەنگی گەورەی ڕزگاریخوازی پرۆلیتاریادا لە پێناو سۆسیالیزم، نەتوانین سود لە هەموو بزوتنەوە جەماوەرییەکان وەربگرین دژی یەکێک لە کارەساتەکانی ئیمپریالیزم هەتاوەکو لە ڕێگەیەوە ئاست و بازنەی توندوتیژی شۆڕشەکە فراوان بکەین. ئەگەر لەلایەکەوە هەزاران جار دووبارەی بکەینەوە کە "دژی" هەموو فۆرمەکانی چەوساندنەوەی نەتەوەیین و لەلایەکی ترەوە شۆڕشی چالاکترین و هۆشیارترین و پێشکەوتووترین گرووپی چەند چینێکی نەتەوەیەکی چەوساوە دژ بە چەوسێنەرەکەی بە "یاخی بوون" ناوزەند بکەین، ئەوا خۆمان دەخەینە ئاستی شوێنکەوتووانی کاوتسکی لە دەبەنگیدا.

بەدبەختی ئیرلەندییەکان لەوەدابوو پێش وەختی گونجاو شۆڕشیان کرد. واتا پێش ئەوەی شۆڕشی پرۆلیتاریای ئەوروپا گەشە بکات، سەرمایەداری بونیادێکی وەها چوونیەکی نییە کە سەرچاوە جیاوازەکانی شۆڕش بتوانن بە ویستی خۆبەخۆ و ڕاستەوخۆ یەکبگرن، بەبێ ڕووبەڕوو بوونەوەی بەربەست و شکست. لەلایەکی ترەوە لە ڕاستیدا شۆڕشەکان لەکاتی جیاواز و شوێنی جیاواز و بە شێوەی جیاواز ڕوودەدەن، هەر ئەمەش گرەنتی بەرفراوانی و قوڵی بزوتنەوە گشتییەکان دەکات، بەڵام لە ڕێگەی ئەم بزوتنەوە شۆڕشگێڕییە نەبەکام و دابەش بوو و شکست خواردووانەوە، جەماوەر ئەزموون پەیدا دەکات و خۆی ڕێکدەخات و پێشڕەوە ڕاستەقینەکانی خۆی دەناسێت کە ئەوانیش پرۆلیتاریای سۆسیالیستن، لەم ڕێگەیەشەوە ئامادەکاری بۆ هێرشی گشتگیر دەکات. لە شێوەی مانگرتن و خۆپیشاندان لە ئاستی لۆکاڵی و نەتەوەیی و یاخی بوون لەناو سوپادا و هەوڵە شۆڕشگێڕییەکانی ناو ڕیزی جوتیاران و... هتد، ئەمانە ڕێگەخۆشکەر بوون بۆ هێرشی گشتگیری ساڵی 1905.

11 ـ ئەنجام

پێچەوانەی بۆچوونە هەڵەکانی سۆسیال دیموکراتە پۆڵەندییەکان، پێمان وایە خواستی مافی چارەی خۆنووسین ڕۆڵی لە دروشمەکانی پارتەکەماندا هیچ کەمتر نییە لە ڕۆڵی دروشمەکانی هاوشێوەی چەکدارکردنی خەڵک و جیاکردنەوەی دین لە دەوڵەت و هەڵبژاردنی کارمەندانی دەوڵەت لەلایەن خەڵکەوە و خواستەکاتی تر کە تەسکبیرەکان بە "خەیاڵپڵاوی" یان دەزانن. بەپێچەوانەوە، بەهێزبوونی بزوتنەوە نەتەوەییەکان دوای ساڵی 1905، بە دڵنیاییەوە وروژاندنەکانی پارتەکەمانی بەهێزترکرد، بۆیە زنجیرەیەک وتار لەنێوان ساڵانی 1912 و 1913 بڵاوبووەوە و لەساڵی 1913 پارتەکەمان پێناسەیەکی ووردی پرسەکەی کرد و (تەواو دژە بە پێناسە کاوتسکییەکان) ئەویش (ڕازی نەبوونە بە تەنها داننانی زارەکییانە بەم مافەدا).

پێویستە ئەو فاکتە پشتگوێ نەخەین کە لەو ساتەوەختە سەرەتاییانەدا خۆی دەرخست، ئەویش کۆمەڵە هەلپەرستێک بوون لە نەتەوەی جیاواز، نموونەی پۆرکڤیچی ئۆکرانی و لیبمنی بوندی و سیمکۆڤسکی ڕوسی کە خزمەتکاری گوێڕایەڵی پۆتریسۆڤ و دارودەستەکەیەتی، هەموو ئەمانە پشتگیریان لە ئەرگۆمێنتەکانی ڕۆزا لۆکسمبۆرگ

دەکرد دژ بە مافی چارەی خۆنووسین! ئەوەی ئەم سۆسیالیستە پۆڵەندییە (مەبەست لە ڕۆزا لۆکسمبۆرگە) کردی گشتاندنێکی تیۆری هەڵە بوو بۆ بزووتنەوەی پۆڵەندی. کاتێک بەسەر هەلومەرج و ڕووداوی گەورە و فراوانتردا و بەسەر هەلومەرجی دەوڵەتێکی گەورە لەبری دەوڵەتێکی بچوکدا جێبەجێکرا، هەروەها کاتێک لە ئاستی ئەنتەرناسیۆنال لەبری قەتیسکردنی لە سنوری پۆڵەندا جێبەجێکرا. لەڕووی بابەتییەوە بوو بە پاڵپشتییەکی هەلپەرستانە بۆ ئیمپریالیزمی ڕوسی. مێژووی ئاراستەکانی ئەندێشەی سیاسی (جیا لە بۆچوونی تاکەکان) پشتڕاستی دروستی پرۆگرامەکەمان دەکەنەوە.

بە ئێستاشەوە سۆسیال ئیمپریالیستە ئاشکراکانی وەکو لینچ بەڕوونی دژی مافی چارەی خۆنووسین و دژی ڕەتکردنەوەی سیاسەتی لکاندن. بەڵام شوێنکەوتووانی کاوتسکی بە ڕووکەش و ڕیاکارانە دان بە مافی چارەی خۆنووسیندا دەنێن. ترۆسکی و مارتۆڤ لە ڕوسیا هەمان ڕێچکەیان گرتووە و هاوشێوەی کاوتسکی لە ڕووکاردا دەڵێن پشتگیری لە مافی چارەی خۆنووسین دەکەین، بەڵام لە ڕاستیدا هەڵوێستیان چییە؟ زنجیرە وتارەکانی ترۆتسکی "نەتەوە و ئابووری" بەنموونە وەربگرین کە لە گۆڤاری "ناشە سلۆڤۆ" دا بڵاوکراوەتەوە ئاراستە هەڵبژاردنگەرا "Eclecticism" (9) ییەکەی بەڕوونی دەبینین! لەلایەکەوە دەڵێت ئابووری نەتەوەکان یەکدەخات، لەلایەکی ترەوە دەڵێت چەوساندنەوەی نەتەوەیی دابەشیان دەکات. ئەنجام چییە؟ ئەنجام ئەوەیە کە شێوازی ڕیاکارانە بە نائاشکرایی درێژە بەخۆی دەدات، وە ئەم وروژاندنە نەبزێو و بێ کەڵک دەبێت، چونکە بەرخورد لەگەڵ بابەتە سەرەکی و جەوهەرییەکە ناکات، کە ئەویش هەڵوێستی تاکە بەرامبەر ئەو نەتەوانەی کە نەتەوەکەی "خۆی" دەیانچەوسێنێتەوە. مارتۆڤ و سکرتێرەکانی تری دەرەوە ویستیان ئەوە لەیادبکەن ــ چی لەیادکردنێکی بەسودە! ـ کە هاوڕێ و هاوکارەکەیان سیمکۆڤسکی چەندێک تێکۆشا دژ بە مافی چارەی خۆنووسین. مارتۆڤ لە ڕۆژنامەی یاسایی لایەنگرانی جڤۆزدیڤ (ناش گۆلۆس Nash Golos) پشتگیری لە مافی چارەی خۆنووسین دەکات و هەوڵدەدات ئەو ڕاستییە بسەلمێنێت کە: داننان بە مافی چارەی خۆنوسین بەشداری کردن لە جەنگی ئیمپریالیستیدا ناسەپێنێت لە ئێستادا... هتد، بەڵام خۆی لە بابەتە جەوهەرییەکە دزییەوە ــ هەروەک لە ڕۆژنامە نایاساییی و ئازادەکانیشدا خۆی لێ دەدزییەوە ــ ئەویش ئەوەیە کە تەنانەت لە کاتی ئاشتیشدا ڕوسیا ڕیکۆردی جیهانی دەشکاند لە چەوساندنەوەی نەتەوەکاندا لەسەر بنەمای ئیمپریالیزمێکی ئابووری دواکەوتوو و بیرۆکراتی سەربازی بە دڕندانەترین شێوە. بۆیە ئەو سۆسیال دیموکراتە

ڕوسییەی کە "دان" بە مافی چارەی خۆنووسینی نەتەوەکاندا دەنێت و لەسەر شێوازی ئەو دانپێدانانەی کە لەلای بەڕێزان پلیخانۆڤ و پۆتریسۆڤ و هاوڕێیانیان بەدی دەکرێت، کە مانای شەڕنەکردنە لە پێناو ئازادی ئەو نەتەوانەی کە قەیسەرییەت دەیانچەوسێنێتەوە، لە ڕاستیدا ئیمپریالیستە و نۆکەری قەیسەرییەتە.

لە ڕاستیدا گرنگ نییە ئەگەر ترۆتسکی و مارتۆڤ نیازی "باش" یان هەبێت، چونکە لەڕووی بابەتییەوە هەڵوێستە ناڕوون و لێڵەکانیان دەچێتە خزمەتی سۆسیال ئیمپریالیزمی ڕوسییەوە. قۆناغی ئیمپریالیزم هەموو دەوڵەتە زلهێزەکانی کرد بە چەوسێنەری ژمارەیەک نەتەوە، هەروەها پەرەسەندنی ئیمپریالیزم دەبێتە هۆی قوڵبوونەوەی جیاوازییەکانی نێوان ئاراستەکانی ناو سۆسیال دیموکراتی جیهانی لەسەر ئەم پرسە.

پەراوێزەکان:

1- بڕوانە: ئیمپریالیزم و چەوساندنەوەی نەتەوەیی - دەستەی نوسەرانی (گازێتا ڕەبۆتنێزا).

2-: The rights of nations to self-determination –Lenin .

3- ئیکۆنۆمیزم (ئابوریگەرایی): ئاراستەیەکی هەلپەرست بوو لە ناو پارتی سۆسیال دیموکراتی روسیدا لە کۆتایی سەدەی نۆزدە و سەرەتای سەدەی بیستەم، ئیکۆنۆمیستەکان ئەرکی کرێکارانیان کورت دەکردەوە بۆ خەباتکردن لە پێناوی زیادکردنی کرێی کار و باشترکردنی مەرجەکانی کار و، ڕۆڵی حیزبی پێشڕەوی چینی کرێکاریان ڕەت دەکردەوە.

4-بڕوانە: کتێبی پۆ و ڕەین (بەشی چوارەم) - فریدریک ئەنگڵس.

5- بڕوانە: بزووتنەوەی سلاڤی دیموکراتی - فریدریک ئەنگڵس.

6- لیخشترالین Lichtstrahlen: مانگنامەیەکی زمانحاڵی باڵی چەپی سۆسیال دیموکراتەکانی ئەڵمانیا بوو، لە ژێر سەرپەرشتی ج. بۆرخارد دەردەچوو، لە نێوان ساڵانی 1913 بۆ 1921 لە بەرلین بڵاودەکرایەوە.

7- وتارەکەی ڕۆزا لۆکسمبۆرگ بە ناونیشانی (پرسی نەتەوەیی و سەربەخۆیي) کە لە ژمارەکـــانی 6 و 7 و 8 و 9 و 10 و 12 و 14 و 15ی گۆڤـــاری (سۆســـیال دیموکرات) لەنێوان ساڵانی 1908-1909 دا بڵاوکراوەتەوە.

8- فراکییەکان: باڵی ڕاستی پارتی سۆسیال دیموکراتی پۆڵەندي، کە پارتێکی وردە بۆرژوازی ناسیۆنالیستە و ساڵی 1892 دامەزراوە.

9- هەڵبژاردنگەرایـــی "Eclecticism": ڕێبـــازێکە کە هەڵگرانـــی بە ئـــارەزووی خۆیان تیۆر و بۆچوونی دژیەک تێکەڵ بەیەک دەکەن بەبێ بوونی هیچ پەیوەندیەک لە نێوانیاندا.

بۆ وەرگێڕانی ئەم نامیلکەیە سود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

1 – لینین، مختارات، مجلد 6، خلاصه المناقشه حول حق الامم فی تقریر مصیرها- ص 86-140 ، ترجمه الی العربیه: الیاس شاهین، دار تقدم – موسکو 1977

2- The Discussion On Self-Determination Summed Up، UNKNOWN، *Lenin Collected Works*، [19xx]، Moscow، Volume 22، pages 320-360

3- لینین، حصیله مناقشات حق التقریر المصیر، ارشیف المارکسیین علی الانترنت

ئەم نـامیلکەیە لە مـانگی جـولای سـاڵی 1916 دا نوسـراوە و لە ئۆکتـۆبەری هەمـان ساڵدا

لە (Sbornik Sotsial-Demokrat) ژمارەی یەکەمدا بڵاوکراوەتەوە.